

A MAGYAR
BAPTISTÁK SZERVEZETE
HITVALLOMÁSA
VALLÁSKRITIKAI SZEMPONTBÓL.
ÍRTA
DUDEK JÁNOS dr.
EGYETEMI TANÁR

BUDAPEST
STEPHANEUM NYOMDA R. T.
1907.

I.

BEVEZETÉS.

(A baptista felekezet mint törvényesen elismert felekezet. Történelmi áttekintés a protestantizmus, illetőleg a bibliás vallások s köztük a baptisták keletkezéséről. Az új-szövetségi szent-iratoknak, mint eredetileg alkalmi iratoknak, egyetlen bitszabállyá való átváltoztatása. A holt betű és az élet. Igaz-e, hogy a bibliaval az Isten igéjét emelték az emberi tekintély fölé? A biblia olvasó nem Istennek, hanem a saját eszének hisz. A reformáció nem számolt le a tekintélytelivel, hanem az illetékes egyházi tekintély helyébe emberi tekintélyt állított.)

Lukács György vallás- és közoktatásügyi miniszter a baptista felekezetet 1905. november 2-án, bemutatott szervezete és hitvallomása alapján, az 1895. évi XLIII. t.-cikk rendelkezései értelmében, törvényesen elismert vallásfelekezetnek nyilvánította.

Ez tehát a törvényesen bevett (római katholikus, evangélikus, református, unitárius, görög keleti és utoljára az izraelita) vallásokon kívül az első elismert felekezet, mely nálunk közjogi állásban részesült. Mint ilyen formában első hazai törvényesített jövevényivel, illik vele közelebbről megismerkednünk.

Mielőtt azonban szervezetének és tanainak részletes taglalásába bocsátkoznám, nemit a protestáns felekezetek fejlődéséről általánosságban előre kell bocsátanom.

A magyar baptista felekezet (szervezkedő üléseit Ócsán, Pestmegyében tartotta) ama kisebb bibliás vallások közé tartozik,¹ melyek, valamásuk szerint, egész lényiségükben a Szentírásra támaszkodnak s Luther idejétől kezdve, az általa kimondott bibliai szabad vizsgálati elv alapján, mint a protestantizmus váladékai, különösen Angliában és Amerikában, ma már kétszáz egynehány ilyen kisebb-nagyobb, egymástól különböző gyülekezetre szaporodtak, illetőleg különültek el. Mind ugyanazon egy keresztény Szentírás alapján.

Hogyan történhetett ez? Hiszen az a biblia csak egyféléképen hangzik, csak egy szövege van? Hogyan lehetett tehát ezt az egy szöveget kétszázféleképen értelmezni nemcsak, hanem, egyenesen rátámaszkodva, kétszázféle egymástól eltérő dogmatikát és egymástól eltérő két-százféle egyházi szervezetet – valamennyit egyformán Krisztus tanának, Krisztus intézményének föltüntetve –konstruálni, mind ugyanazon egy biblia alapján?

¹ Rapaics: Egyháztörténelem. 1886. III. 23. és 182. 1.

Csak úgy törtéhetett ez, hogy ámbár a biblia mondatai csak egyfélékép hangzanak, de az őket olvasó, kutató ész az sokféle; hol fejlettebb, hol kevésbbé fejlett; hol jobban, hol kevésbbé elfogult; a mihez aztán ráadásul hozzájárul még az emberi kevélység is, mely újdon-ságot szeret s mindig olyasmit kíván létrehozni, a mi még nem volt, a mi nem olyan, mint a már meglevő.

A bibliás kereszténységnak e miatt aztán, jóllehet Jézus csak egy volt s csak egy tant hirdetett és szent Pál szerint is csak: egy Úr, egy hit, egy kereszség vagyon (Ephes. 4, 5.), tényleg erre a sorsra kellett jutnia, az általános bomlásra a bibliamagyarázók különféle-sége szerint. S épen baptistáink ősei, az ana-baptisták, az újrakeresztelők, támaszkodva a Luthertől kimondott dogmatikai elvre: az egye-dül üdvözítő hitről, melyre csak a felnőttebb képes, tehát Lutherénál jobb logikával, ki a gyermekkeresztelest megtartotta és a kimondott szabadvizsgálati elv értelmében Storch veze-tése alatt már 1525-ben voltak az első elválás Luthertől s ezen új gondolatuk mellett meg-maradtak, annak dacára, hogy Luther maga nyomban dörgő beszédeket intézett ellenük Wittenbergben (Szászországban).

Ez az oszladozás, részekrebomlás, hittudo-

mányi s lélektani szempontból teljesen érthető à bibliás felekezeteknél.

Ismeretes, minő volt a vallási helyzet Luther föllépése idejében (1517.), midőn egész Európa még katholikus volt, kivéve a keleti görög schismatikus részket. S tudjuk azt is, mi zavarta föl ezt a helyzetet. Az ágostoni és dominikánusi szerzetesi súrlódások folytán váratlanul történt Szászországban Luther – az ágostonrendi szerzetes – föllépése a búcsúkat hirdető Tetzel dominikánus szerzetes ellen. A búcsúra vonatkozó vitából, a reneszánsz pogány gondolkozású embereinek izgatásai folytán, általános európai vallási mozgalom támadt. Luther, tévedései miatt a pápától szorítva, tovább és tovább csúszott a lejtőn; szorultságában majd ezt, majd azt a régi tévtant fölújítva, egyik tagadásból a másikba esett, innen annyi ellenmondás tanaiban; míg végre aztán, a mire kezdetben nem is gondolt s a mire, csupán az erkölcsök javítása képezvén közöhaj tárgyát, egyáltalában szükség nem volt, új egyház alapításába, új dogmatika fölállításába sodortatott s a valdiak (XII. sz. eretnekség) tévedését fölújítva, hogy a neki annyira kellemetlen tanítóegyház tekintélyétől s büntető karjától végleg szabaduljon: megtagadta a hierarchikus tekinthetőséget s a bibliát, a néma könyvet, állította he-

lyébe mindennek: hitforrásnak, hitszabálynak s hilmagyarázónak.¹

Megszakítván ily módon a tizenhatszázados fejlődést, ahelyett hogy a reneszánszkori erkölcsök által megviselt embereket megjavítani igyekezett volna, megváltoztatta a katekizmust s a régi, az apostoli korból való egyház helyébe újat, mint ő mondotta, a bibliának megfelelőt állított föl fejedelmi pártfogói segítségével. Azóta aztán, az ő példája után indulva, annyian és annyian szerveztek új és új egyházakat, másokat és másokat, ugyanazzal a szabadsággal élve s ugyanarra az egy bibliára támaszkodva.

Ennek a vallásfelekezeti sokféleségnek pedig okvetetlenül és természetesen be kellett következnie, egyszerűen abból az okból, mivel egy részt a szabad vizsgálat elve erre ingerelte az embereket; másrészről mivel az az alap, a melyre támaszkodnak, t. i. a biblia, ha azt eredeti rendeltetése ellenére fogjuk föl, ilyen célra, t. i. új vallások alapítására nagyon is alkalmas.

Mondom, ha azt eredeti rendeltetése ellenére fogjuk fel. Mivel a biblia, nevezetesen az itt szereplő újszövetségi része, se keletkezésénél, se alakjánál, se céljánál fogva nem alkalmas arra a szerepre, melyre Luther, az egyházi

¹ Janssen: Geschichte des deutschen Volkes. 1879. II. köt.

tekintély sújtó karjából szabadulni akarván, szánta, hogy hitszabályt képezzen, vagy hogy rá egyházat lehessen emelni.

Egykoron az apostoloktól ige hirdetéssel már megalapított, tehát a már fönnálló egyház kebelében, az egyes hitközségek szükségletei szerint íródtak az új-szövetség, a biblia egyes részei, az evangéliumok, a levelek, melyek a már életben levő, tehát a már működő egyházat tanaival és szervezetével föltételezték. Úgy keletkeztek azok ugyanis, hogy vagy az egyes hitközségekben fölmerült vitás kérdésekre vonatkozó apostoli feleletet foglalják magukban, vagy pedig olyan részleges, az első téritéssel járó célokat szolgálnak, melyek a híveknek hitükben való megerősítésére vonatkoznak. A keresztény egyházat, legalább az első hitközségeket, az evangéliumok és az apostoli levelek létezése előtt szóval s nem írással léptették életbe. Valamennyi pedig összegyűjtve, mint kánon, legalább száz év lefolyása után állott csak együttesen a keresztények rendelkezésére.

Ennek folyománya az a tény, hogy az új-szövetségi szentiratok se Krisztus tanát teljesen, se az egyház szervezetét részletesen kodifikálva nem tartalmazzák; se nem katekizmusok, se nem alaptervek, hanem alkalmi iratok,

az ilyeneknek összes, megszokott sajátságaival. Homályosak, hézagosak, helyi és személyi vonatkozásokkal telvék; az egyik tant részletesen fejtegetik, a másikat alighogy érintik; azért egy későbbi s kivált pedig egy mai embernek – tizenkilenc teljes század lefolyása után — ha, el vonatkozva az egyházi élettől, az egyházi tantól, melyben az evangélium testet öltött, csak magukból ezekből az iratokból, mint holt betűkből, akarna az ősi keresztenység iránt eligazodni, megértésre nehezek, helyenkint szinte hasznavezetlenek.

Azért tartja róluk a katholikus egyház, hogy csak «cum consensu Patrum», vagyis az egyházi tan- és szervezeti fejlődés keretében, a melyben eredetileg bennfoglaltattak, érhetők meg.¹

Nem csoda, ha annak idején ezen tulajdonképeni és eredeti céljuk ellenére a megsorult Luthertől egészen más célra fölhasználva, más jelentőséget nyerve, mint a mire készültek, mint egyházalapító okmányok általános zűrzavar okozói lettek s okozóivá kellett lenniök a protestantizmus kebelében. így keletkezett aztán, egyik a másik után, az a kétszáz egynéhány különböző protestáns bibliás felekezet a XVI.

¹ Franzelin: De divina traditione et scriptura. 1882.215.1.

század óta. A bibliás kereszténységnek, mint protestáns találmánynak, ez lett a gyümölcse. Mondom, ez a Luther által fölállított alapon nem is törtéhetett máskép. Ugyanis tizenhat századon át élt és működött a kereszténység mint katholicizmus (már szent Ignác, † 107-ben, nevezte így). Krisztustól és az apostoloktól előszóval hirdetve, mustármagból terebélyes fává fejlődve, megteremtette az európai civilizációt, millió és millió embert fölnevelt, intézményeket hozott létre, írott tradíciói közt a bibliával. S akkor egyszerre elveszik tőle, kezéből a bibliát, taní tradícióinak egyik forrását; eltekintenek az élettől, az összes addigi fejlődéstől s az egyház ellen fordítják a néma betűt. De még hogyan? Oly módon, mintha a magból nőtt fát valaki megtagadná csak azért, mert íme, az már nagyobb, mint a kicsiny mag, mely még nem fa, de nem is cserje. Egyszerre, mint valami addig ismeretlen lényt kezdikeresni a kereszténységet, mely pedig szemeik előtt állott, természetesen nem az apostolok korabeli igénytelenségében, mint még fejlődő csira; hanem már tizenhatszázados növekedésével. Keresni kezdték az egyházt a XVI. században, de úgy, hogy az I. századbeli termékkel, az alkalmi célokra készült szentiratok gyűjteményével mérték össze. S mivel, mint a

dolog természete magával hozta, a fönnálló egyház már akkor nagyobb volt, egyszerűen mentagadták, mivelhogy nekik az apostolkori egyház kellett. Miután pedig az újszövetségi Szentírás – mint fönnebb kifejtettem – se nem rendszeres katekizmus, se nem valami alapterv az egyház építéséhez: azt sem találták meg, azt az I. századi egyházat sem tudták rekonstruálni, mivelhogy az apostolok nélkül szerették volna fölállítani. A dolog tehát nem sikerült, de sikerült más, az t. i., hogy ezen új alapon, illetőleg alaphiányon építve, kétszáz egynéhány kisebb-nagyobb különböző ú. n. új egyház keletkezett, mindegyik a tervező módja szerint s mind egyképen Krisztus igaz egyházának vallva magát, az európai nemkeresztények nagyobb örömére, a mint ezt a széthúzást mi magyarok mindenjárt a XVI. században, a török hódoltság idejében, oly keservesen megsirattuk.¹

Hogy a néma könyv alapján, ha csak holt betűit nézzük s eltekintünk az élettől s el a könyv legjobb magyarázójától, a hagyománytól, hogy milyen csodálatos konfúzió támadhat

¹ Pázmány Péter első nyomatott magyar műve, a Magyari István sárvári Lutheránus prédkátorának az országokban való sok romlásnak okairól írt könyvére szóló «Felelet»-e (1603) klasszikus tanúja ennek.

az emberek között a meglevő intézményekre nézve, azt legújabban rövid időn belül, nemzeti eleünkben, mi magunk is már másodszor tapasztalhattuk; amiből mint szemelőtt álló, szinte fogható példából megérhetjük a bibliának imént vázolt sorsát. Elmondon, mert meggyőző fényt vet a mi kérdésünkre, a bibliával történő visszaélésre.

A nyolcvanas években, mint sokan fognak még rá emlékezni, a magyar katholikus sajtóban egyszerre mozgalom támadt aziránt, hogy a katholikus vallás Magyarországon nem számítható a törvényesen bevett vallások közé, hanem közhelye most is az, a mi negyvennyolc előtt volt, vagyis, hogy a régi tör* vények kifejezésével élve, még ma is «avita, haereditaria religio», szóval államvallás. Alapjául szolgált ennek az állításnak egy könyvbarátnak az a fölfedezése, hogy íme az 1848. évi XX. t.-cikk csak általanosságban mondja, hogy a bevett vallások között tökéletes egyenlőség és viszonosság állapíttatik meg. A katholikus vallás a törvényben kifejezetten megemlítte nincsen, csak a bevett vallások. Mivel pedig törvényeinkból ismeretes, hogy idő folytán mely vallásokat vettek be, a katholikus vallás ellenben soha egy törvényben sem neveztetett ezen a néven, tehát következtette, hogy az a t.-cikk

a katholikus vallásra nem vonatkozik, vagyis hogy az most is államvallás.

A ki már most kezébe veszi az 1848-iki törvénykönyvet magát s eltekint minden egyéb-től, nevezetesen annak a kornak a hangulatától, gondolkozásától, valamint a XX. t.-cikket kísérő országgyűlési tárgyalásoktól; egyszóval ha eltekint a jogi hagyományoktól: az a t.-cikk betűje szerint ezt az állítást csakugyan igaznak fogja találni. A katholikus vallásra nézve arról, hogy előbbi államvallási jellegéből lefokoztatik s a bevettek közé soroztatik, annak a törvénynek a szövege csakugyan nem említi semmit. S az állítás még sem igaz. A nemzet kísérő fölfogása s a törvényhozók beszédei, valamint a törvény óta dívó gyakorlat szerint az a vonatkozás a katholikus vallásra nézve mégis csak ott benn foglaltatik; nem a törvény betűiben, hanem a jogi életben; annyira a köz tudatban volt ez a maga idején, hogy az országgyűlés nem is tartotta szükségesnek a katholikus vallás bevett voltát nyíltan kifejezni.

A mozgalomnak sok hive támadt, míg kellő fölvilágosítás után aztán végre csendesen elült, íme a holt betű és az élő hagyomány szerepe egy meglevő jogi intézmény értelmezésénél.

A másik eset alig most két éve, közvetlenül szemeink előtt ismétlődött. Az 1848: III. t.-cikk

óta, de kivált az alkotmány visszaállítása óta, a miniszterválságoknál csaknem évenkint ismétlődő gyakorlat tanúsága szerint se a nemzetben, se az illetékes tényezők körében nem merült föl kérelkedés aziránt, hogy újabb alkotmányunk sarkalatos elve, a régibb angol minta szerint: a felelős, független és parlamentáris minisztérium. A minek értelme az, hogy a miniszteri kinevezés joga ugyan a koronát illeti meg, de az a képviselőház legnagyobb pártjához van kötve. A legutolsó parlamenti válság alkalmával egyszerre a többségből kormány megalakítható nem volt, hanem pártokon kívül, sőt párt nélkül levő férfiak neveztettek ki, mintegy kisegítő módszer szerint, minisztereknek. S akadt, aki ezt a nálunk ismeretlen helyzetet a törvénynek egészen megfelelőnek igyekezett minősíteni, azon az alapon, mivel a 48-iki törvényben a «parlamentáris» szó nem fordul elő.

Ez igaz is, mivel 48-iki törvényeink hamarosan készültek, valóságos rögtönzések, nincs bennük – a betűikben – minden szabatosan kifejezve. De azért a 48-iki tárgyalások és az állandó folytonos gyakorlat nem elég világosan hirdetik-e annak a t.-cikknek valódi értelmét, hogy a magyar kormánynak parlamentárisnak kell lennie?

Alkalmazzuk most ezeket az eseteket a bib-

liára, mely szintén tisztára holt betű. Ha már az annyi gonddal készülő t.-cikkek magukban tekintve, ilyen félremagyarázásokra adnak alkalmat, holott pedig kifejezetted céljuk lehetőleg rendszeresen, szabatosan és világosan írásba foglalni a szükséges intézkedéseket s a törvényhozók gondolatait; vájjon máskép történetik-e a biblia néma betűivel, mely hozzá még nem is rendszeres összefoglalása a krisztusi tannak, hanem csak alkalmi célokra készült iratok összege? Ha tehát már az írott törvényt sem szabad elszakítani az élettől s a kísérő gyakorlattól, ha valódi értelmét akarjuk megállapítani; mennyivel kevésbbé szabad ezt tenni a bibliai szövegek valódi értelmének megállapításánál?

S viszont, ha már az írott törvény félremagyarázásának is mindenjárt akadnak hívei, ha valaki nézete mellett ügyesen tudja csoporthozítani a látszatokat s nevezetesen, ha a törvény néma betűit a maga javára ügyesen tudja kihasználni: vájjon nem könnyebben történetik-e ez a bibliánál, kivált ha valaki annak a fönséges voltát, hogy a biblia Isten igéje s ennek alapján az emberi kegyes érzelmeket ügyesen tudja a saját magyarázata számára lefoglalni?

Íme előttünk, a fönnálló minden nap ellen-

kező gyakorlat közepett, mégis támadhatott annak a két t.-cikknek félremagyarázója: vájjon csodálkozhatunk-e azon, hogy ugyanez történett a XVI. században a bibliával is az élő, a fennálló, a mindeneket átjáró katholikus egyház gyakorlata ellenében? Az akkori viszonyok különben e tekintetben, hogy t. i. az elmagyarázásnak sok híve akadhatott, érthető magyarázatot nyújtanak. A kisebb fejedelmek V. Károly császár hatalmának gyengítése céljából, a reneszánszzal megújhodott pogány szellem pedig a meggyűlt katholikus egyház megdöntése céljából abban az időben bármi újításba voltak hajlandók belemenni, csak hogy megdönthessék a fennálló, meggyűlt régi viszonyokat. Ez a hajlandóság adott voltakép jelentőséget Luther személyének és szavának, ez tette hajlandókká a különféle anyagias érdekektől hajszolt akkori embereket a hanyatlott erkölcsök javítása helyett a *katekizmus* megváltoztatásának elfogadására.¹

A néppszichologiában és a történet folyásában sokszor csodálatosan különös jelenségek

¹ Erkölcök javítására, mint mindig, akkor is szükség volt, de nem a hit változtatására; ebből a szempontból a mély gondolkozású, de különben protestáns Kölcseynek is tagadta Luther föllépések szükségét. Vértesy: Kölcsey Ferenc, 1906. 88. 1.

merülnek föl, melyeket elvont elméletekkel, vagy egyszerűen a logika világos elveivel elbírálni nem lehet. Az életben – mint Guizot mondta – sokszor hiányzik a logika.

A biblia eredete és eredeti rendeltetése ismertes a történelem előtt, nem volt ismeretlen a XVI. század emberei előtt sem s íme a saját-ságosan alakult akkori politikai és társadalmi viszonyok között mégis mit nem volt képes elhitetni Luther az emberekkel? Tessék ezt a logika rendes szabályai szerint elbírálni!

Az ősi keresztények is csak úgy gondolkoztak a bibliáról, mint mi s arra nézve, hogy hogyan kell az igazat a hamistól, az igaz egyházat a szektáktól megkülönböztetni, határozott szabályuk volt. De ez az irányító szabály nem a biblia volt.

Így Tertullian írja: «Hogy mit tanítottak az apostolok s hogy mit nyilatkoztatott ki nekik Krisztus, a praescriptióra utalok, nem máskép kell megtudni, hanem azoktól az egyházaktól, melyeket az apostolok maguk alapítottak, tanítván nekik részint élőszóval, részint írásban azután. Ha pedig ez így van, nyilvánvaló, hogy minden emez egyházak hitével megegyező tan, igaz tan».¹ E szerint Krisztus tanítását az ősi

¹ Tertullian: De praescriptionibus c. 21.

egyház meggyőződése értelmében nem a Szentírásban kell kutatni, hanem az apostoli egyházmaktól kell megtudakolni.

Irenaeus szerint: «Amiért is az egyházban székelő püspökökre kell hallgatni, azokra, kikben az apostoli utódlás megtalálható; ellenben a többit, a kik az utódlás híján vannak, bármit is mondjanak magukról, gyanús szemmel kell nézni, mint afféle haeretikusokat.¹

Ennek dacára az ezredéves gyakorlat és közmeggyőződés egyszerre mind kevés meggyőző erővel kezdett bírni a XVI. század zilált viszonyai közt élő és szertelenkedésre hajló emberekre s a fönnálló kath. egyházzal szemben fölülkerekedett a betű s ezen az ingó talajqii megindult az új keresztény felekezetek alakításának divata. Ez a megindulás története.

A felforgatásnak kedvező viszonyokon kívül volt azonban az esetleg nyugtalankodó lelkismeretek elaltatására kezdettől fogva a hitújlóknak egy csábító frázsuk is, mely első tekintetre csakugyan megtévesztő hatású, kivált abból a szempontból, hogy fölötte hízeleg a kevéliségre hajló emberi észnek, az az állításuk t. i., hogy midőn az egyházi tanítótekintély helyébe a bibliát állítják, nem tesznek egyebet, mint

¹ Irenaeus: Adversus haereses. L. 4. c. 28.

hogy az Isten igéjét állítják az emberi tekintély fölébe.

Ez első tekintetre valóban megkapó egy mondás, mert hiszen a bibliát minden által Isten kijelentett igéjének tartjuk. Azonban mélyebben nézve a dolognak, mint arra már Stapleton löveni tanár a XVI. században (1595.) figyelmeztetett,¹ az egész nagyhangú és tetszetős állítás nem egyéb, mint ügyes ügyvédi fogás, mint afféle pia fraus.

Azt állítva, hogy ők csak Isten igéjét emelik az emberi tekintély fölé, játszanak az Isten igéjével és játszanak a sokat emlegetett egyházi ú. n. emberi tekintélytel; mivel a bibliáról mint könyvről s nem mint egyszerűen csak Isten igéjéről, és a tanítóegyháizról, mint Krisztus rendelte tekintélyről s nem egyszerűen mint pusztta emberi tekintélyről kellene beszélniök. A kettő között ugyanis ég és föld a különbség.

Isten a maga tanát nem közli közvetetlenül az egyes emberekkel, ez volna egyszerűen az Isten tiszta igéje; hanem az Isten igéje mint írott ige foglaltatik a bibliában, tehát egy könyvben, egy emberi írott termékben, a mely könyvről, mielőtt belőle az Isten tiszta igéjét

¹ Stapleton: Demonstratio metli. principiorum fidei doctrinalium. L. 12. c. 15.

olvashatnók, tudnunk kell: melyik foglalja magában Isten írott igéjét és tudnunk kell, vájjon ez a bizonyos nyomtatott könyv nincs-e meghamisítva, elrontva? Ez az egyik szempont.

A másik pedig, hogy rosszul beszélnek, minden az egyház tanítótekintélyét egyszerűen csak emberi tekintélynak nevezik. Nem egyszerű emberi tekintély az, hanem Krisztus intézménye, a csalatkozhatatlanság isteni kiváltságával ellátva, melyet a Szentlélek vezet a tanításban. «Midőn pedig eljön az Igazság lelke, az meg tanít titeket minden igazságra». (Ján. 16, 12.) «Én pedig (ti tanítani küldött apostolaim segítségekre) veletek vagyok a világ végezetéig» (Máté 28, 19.), mondta Krisztus nem a bibliát olvasó híveknek – Krisztus a bibliát nem ismerte – hanem az apostoloknak és törvényes utódaiknak (a világ végezetéig). Ez az az illetékes egyházi tanítótekintély, melyről a hitújítók oly megtévesztőleg mindig csak mint pusztta emberi tekintélyről beszélnek.

Ennekfolytán pia fraus az, ha azt mondják, hogy a bibliát olvasó és kutató hívő Istennek hisz; dehogy az Istennek, hanem magamagának, a saját téveteg eszének hisz; példa és bizonyás rá az a kétszáz egynéhány szekta, mely ily eljárás mellett keletkezett. Isten ugyanis

ellentmondó kijelentéseket nem tehet, félreér tésekre nem vezethet.

Pia fraus, amolyan ügyvédi fogás az is, minden azt mondják ellenünk, hogy mi az Isten igéjét emberi tekintélynek akarjuk alávetni, mivel a bibliát az egyház tanítótekintélyétől tesszük függővé. Mi ezt nem tesszük, mi nem az Istennek igéjét vetjük alá az embernek, hanem a bibliát, ezt a hamisításoknak kitett kéziratot vagy nyomtatványt bízzuk az arra rendelt tekintélyre s a biblia szükséges magyarázatánál is ezt a tanítótekintélyt nem az Isten igéje fölé, hanem a téveteg emberi ész, a csavarásra hajló emberi magyarázat fölé emeljük: hogy valóban megőriztessék tisztán és hamisítatlanul az Isten igéje. A híveknek tehát a Szentírást, mint nyomtatványt, az illetékes egyházi tanítótekintély kezéből kell fogadniok, mert különben a Szentírás neve alatt minden imposztor akárminő hamisítvánnyal becsap- hatja őket. Hogy mit tanítottak az apostolok, az apostoloktól alapított egyházaktól kell meg- tudni, így mondta ezt régen Tertullian.

Hasonlókép a maga értékére kell leszállítani azt a frázist is, a mellyel egyebek között a különben komoly Erőss Lajosnál is találkozunk, hogy: a reformáció a középkori bálvánnyal (a tekintéellyel) végkép leszámolt s mint a szabad

gondolkozás úttörője ott, a hol hitről volt szó, az Istenen kívül más tekintély előtt meg nem hajolt.¹ Dehogyan nem hajolt meg! Épen Isten előtt nem hajolt meg, midőn, mivel Isten közvetetlenül nem szól hozzánk s látni se lehet őt, nem hajolt meg az Isten intézkedései előtt, az általa rendelt tekintély előtt, hanem meghajolt a saját esze előtt s meghajolt az egyház tekintélye helyébe állított emberi tekintélyek előtt.

A reformáció ~ hogyan is mondja ezt Erőss? – leszámolt ugyan a középkori bálvánnyal, t. i. elvetette az egyház jól megindokolt tekintélyét, de nyomban más, kevésbbé indokolt bálványokat állított magának helyébe. Luther elvetette a pápa tanítói tekintélyét s maga írt elő hi veinek kisebb és nagyobb katekizmust. Elvetették a kath. zsinatok határozatait, de maguk mindenjárt szimbolikus könyveket állítottak híveik elé. A püspököket megvetették, de nyomban a földesurak tekintélyébe kapaszkodtak s a legzsarnokibb elvnek, a «cujus regio, illius religio», «a kié a föld, az határozza meg a valást» elvnek lettek hangoztatói. Luther szidta a pápát, de annál inkább hízelgett mentorának, Frigyes szász választó-fejedelemnek és a hesz-

¹ Erőss: Apologetika 11. 1.

széni Fülöpnak, csakhogy kegyét el ne veszítse, két feleséget engedett meg. Így voltak s így vannak ma is a hitújítók azzal a csupán Isten tekintélye előtt való meghajlással.

Meghajolt tehát a reformáció is a hit dolgában, de meghajolt az egyéni téveteg ész előtt, a megbízhatatlan privát magyarázat előtt, a mit, mint az eredmény, a sokfelé oszlás mutatja, igen rosszul tett.

Krisztus eredeti intézkedésével szemben (elmenvén, tanításatok; ki titeket hallgat, engem hallgat) ily hamis alapon keletkezett idővel a bibliás vallások hosszú sora s ezek egyike a baptisták felekezete, mely most nálunk is meghonosodott; a miért is, a vele való közelebbi megismerkedés céljából, a következőkben szervezetét, majd hitvallomását fogjuk tanulmányozás alá.

II.

A MAGYAR BAPTISTÁK SZERVEZETE.

(Az alulról fölfelé való egyházi szervezkedés bibliaellenes. A baptisták egyházi szervezete demokratikus. Alapszerve a független hitközség. Ennek szervezete, szolgái. A szolgák elrendelése (ordinatio). Kikból állnak az egyházi szolgák? Képzettségük, teendőik, fizetésük. A hitközség anyagi eszközei a szabad adományok. Kegy- vagy véduruk és egyházi főhatóságuk nincsen. Közgyűlés, szavazati joga mindenki nemnek van. Isteniszteletük, szer-tartásaik és a tagok fölvétele. A baptista hitközség csekély kulturális igényei tekintetéből paraszty-egyháznak is nevezhető.)

Ha egy könyvet, mint a minő az újszövetségi Szentírás, mely az életből, az élet szükségleteiből nőtt ki, az élettől s a leghívebb magyarázójától: a gyakorlattól, szóval a már fönnálló apostoli egyháztól elszakítjuk és pusztán holt betűi nyomán, a fölvetődő értelmük szerint, szerveünk vallási társaságot, ez a ter-vünk nem sikerülhet. Először is ez a betűk alapján szervezett társulat nem lesz az, vagy

olyan, a minőt az alapító tervezett, ha az művét nem ennek a könyvnek betűibe, hanem az életbe öntötte. Másodszor az ilyen társaságnak idővel okvetetlenül sokfelé, illetőleg sokfélére kell oszlania a konstruálok szerint; mert az emberi ész és a betű természeténél fogva eltérő magyarázatokra mi sem szolgáltat többször alkalmat a holt betűnél. Az ügyvédek és bírák minden nap tapasztalata tanúskodik erről s analóg példáját láttuk föntebb, a 48-iki törvények félremagyarázásának legújabb esetein.

A bibliás vallási társulatoknak is csak ez lehet a sorsuk s hogy már eddigelé kétszáz egynéhány fajtára oszlanak, oly szembetűnő tény állításunk mellett, melyet se eltagadni, se máskép magyarázni nem lehet. Világos jele ez annak, hogy a holt betű magában, legalább a jelen kérdésben, nem vezet az igazsághoz, ellenkezőleg elvezet tőle.

Ennél fogva a bibliás felekezetek, hivatalozzák bár a bibliára, mint jogi szervezetek csak ötletszerű emberi alkotások lehetnek. Az újonnan keletkező szervezet alapvonalai a felekezet megindítójának a lelkéből vannak véve, a szerint, a mint Krisztus tanának a rendszerét s az annak megfelelő keresztény életmódot elképzelni, vagyis a hogy a saját elméletéhez a megfelelő gyakorlatot alkalmazza. Történetileg te-

kintve a dolgot, azonfelül még egy tényező szokta befolyásolni az ilyen újabb szervezet konstruálását, t. i. a már fönnálló ilyen felekezetek. Senki sem szeret, legkevésbbé az újító, taposott nyomokon haladni. Kálvin, okulva Luther hibáin, már tökéletesebb szervezetet alkotott a községi rendszerben.¹

Az apróbb felekezetek aztán tovább folytatják ezt az önállósítást s a valamiben különbözést, úgy hogy összehasonlításuk a legérdekesebb mozaik képét mutatja. Baptistainknál is² a jóváhagyó miniszteri okirat a megerősítés föltételei között említi, hogy oly törvényes ok, melynek alapján tőlük a jóváhagyást meg kellett volna tagadni, azért sem áll fönn a többi között, mivel «a már létező törvényesen bevett vagy elismert vallásfelekezetek egyikével sem azonos». Ez tehát előnyük az államkor-mányzat szemében, de nem előnyük a bibliával szemben.

Egy vonásban azonban ezek a különböző bibliás felekezetek mind megegyeznek egymással, abban, hogy a kath. egyház szervezetével

¹ Szemnecz: Kath. autonómia. 1887. A görög kel. román, szerb, az ágostai és ref. egyházak szervezetét mutatja be.

² Szervezetük. Megjelent a Hivatalos Közlöny 1905. 23-ik számában.

szemben mind alulról fölfelé, az ú. n. demokratikus vagy népfelségi alapon szerveződnek.

S ez a doleg természetéből önként érhető; ez t. i. az egyedül lehetséges mód, hogy a kath. egyháztól, melyet elhagytak s mely fölülről lefelé, az ú. n. tekintélyi vagy hierarchikus alapon van szervezve, különbözzenek.

Hogy azonban miként tudják ezt az eljárásukat önmaguk előtt igazolni, nehezen érthető. Mert hiszen maga a biblia is, mely pedig, mint kifejtettem, az élettől, a gyakorlattól s az ezt őriző hagyománytól elszakítva, sok helyén homályos, könnyen félreérthető, ebben a kérdésben első tekintetre ellenkezik az olyan fölfogással, mintha Krisztus rendelkezéséhez képest az ő egyházát («anyaszentegyházamat», Máté 16, 18.) demokratikusan szervezettnek kellene tekintenünk.

Az evangéliumok és az apostoli levelek szerint Krisztus egyháza az apostolokra s azok törvényes utódaira van alapítva. Fölülről jő itt minden, semmi alulról, semmi a néptől, minden Krisztustól. minden jog itt isteni forrásból ered.

«Nem ti választottatok engem – mondta Krisztus az apostoloknak hanem én válassztottalak titket s én *rendeltelek*, hogy elmenvén, gyümölcsöt teremjetek». (Ján. 15, 16.)

«Amint engem küldött az Atya, én is *küldetek titeket*. (Ján. 20, 21.)

«Te Péter vagy és e kőszálon fogom építeni anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. És *neked adom* a mennyek országa kulcsait. És a mit megkötendesz e földön, meg leszen kötve a mennyekben is». (Máté 16, 18.)

«Bizony *mondom nektek* – mondta ugyan- csak az apostoloknak – a miket megkötöztök a földön, meg lesznek kötve mennyben is; és a miket föloldoztok a földön, föl lesznek oldozva mennyben is». (Máté 18, 18.)

«Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön. Elmenvén tehát, tanításatok minden nemzeteket, tanítván őket megtartani mind, a miket *parancsoltam nektek*; és íme én veletek vagyok minden nap a világ végezetéig». (Máté 28, 18.) így intézkedik Krisztus az apostolokkal, a tizenkettővel.

«Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra, melyen *titeket* a Szentlélek püspökké tett az Isten anyaszentegyházának *kormányzására*, melyet maga vérével szerzett», mondta szent Pál az efezusi presbytereknek. (Ap. csel. 20,28.)

«Nem keresztelni *küldött engem Krisztus*, hanem az evangéliumot hirdetni», mondja Pál. (I. Kor. 1, 17.)

«Ez okért *hagytalak téged* Krétában – mondja ugyanaz a Pál apostol Titusnak – hogy a mik hátra vannak, eligazítsad és *rendelj* városonkint egyházi szolgákat, a mint én meg is hagytam neked.» (Tit. 1, 5.) Arról tehát, hogy a nép intézkedjék az ilyen joghatósági ügyekben, Pál nem tud semmit.

És számos más helyen olvasunk hasonlókat, melyek mind azt mutatják, hogy maga a biblia szerint is Krisztus egyházát egyenlőtlen joguak társaságának szervezte, elöljáróit maga rendelte és azokra a saját hatalmát ruházta; szóval, hogy egyházát fölülről lefelé hierarchikusan szervezte és minden jogot egyházában a fölülről való küldetéshez kötött. Valamint a kiválláságokat is, melyek arra szükségesek, hogy az apostolok, gyarló emberek létére, Krisztus szándéka szerint végezhessék a rájuk bízott tisztet, az apostolokhoz kötötte. (Máté 28, 18.; Ján. 16, 13.) A híveket pedig egyenesen szembeállította velük s az apostolok engedelmes követését kötötte szívükre, midőn a 12-nek, illetőleg a kirendelt 72 tanítványnak mondta: «A ki titeket hallgat, engem hallgat; a ki titeket megvet, engem vet meg». (Luk. 10, 16.)¹

¹ Schulte: Kirchenrecht. 1856. II. 99. 1. Értekezésem: Az egyház önálló, tökéletes társaság. Hittud. Folyóirat. 1891. 67. s köv. 1.

A felekezetek azonban csak demokratikus, vagyis minden jogot a néptől eredeztető alapon válhatnak ki az egyházból (ismerjük a kezdetét Luther idejéből); önfentartásuk össztöne kényszeríti őket erre; ennél fogva e célra még a biblia holt betűit is kellett elcsavarniuk, ha önálló életet akartak élni.

*Hic liber est, in quo quaerit dogmata sua,
Invenit et pariter dogmata quisque sua.*

Ez az a könyv (a biblia), melyben mindenki keresi és meg is találja a saját tanait. Természetes tehát, hogy a magyar baptisták szervezete is erre a demokratikus alapra van fölépítve. Azonban a nagy hazai protestáns szervezetekhez viszonyítva: kicsi keretbe, 38. §-ba van foglalva az egész. Méreteiben, jogi súlyában alig is műlja fölül a jelen baptista egyházi szervezet bármely hazai polgári társaskör alapszabályait.¹

Azonfelül a természetes logikai sorrend azt hozná magával, hogy előbb a hitvallomásukat s csak aztán a szervezetüket állapításák meg, mert a dogmatikából folyik az egyházjog; ugyanis az ilyen szervezet csak a hittanból, csak ennek az elveiből érhető meg; de hát ez

¹ Kulturális igényei is – mint látni fogjuk – oly kicsinyek, hogy afféle paraszt-egyháznak lehetne nevezni.

úgy látszik nálok nem sokat határoz, mert megfordították a sorrendet s azért mi is előbb a szervezetüket mutatjuk be, azután ismertetjük hitvallomásukat.

Alapszerve az egész szervezetnek, sőt úgy-szólván – a szövetkezeti bizottságot leszámítva – az egyedüli szervük: a hitközség, e körül forog itt minden. Természetesen ez a politikai községtől teljesen különböző fogalom.

Mihelyt egy helyen vagy vidéken – mondja a szervezet – annyi baptista van, hogy képes hitszónokot, imaházat, vasárnapi gyermekiskolát föntartani s a hívek lelki ápolásáról kellossen gondoskodni: önálló gyülekezetté, azaz hitközséggé alakulhat. (2. §.)

Szerényen és a prot. elveknek valóban megfelelő logikával csupán hitszónokról és imahásról beszélnek; mert a mely vallásban nincs áldozat – lévén ezek viszonylagos fogalmak – papról és templomról csakugyan nem lehet szó.

A következőkben ezt az «egy helyen vagy vidéken»-t szabatosabban írja körül a szervezet. Egy hitközség területe – úgymond – kiterjed azon városra vagy községre, esetleg azon járásra, illetőleg azon megyére, melynek határán belül a hitközség székhelye van, végre azon megyékre, melyekben nincs ilyen hitközség és a melyek hozzá legközelebb esnek. Szá-

molnak tehát az elterjedhetés különféle esélyeivel.

Kimondja továbbá a szervezet (3. §.), hogy: Egy hitközség a másiktól független, egyik a másik fölé nem emelkedhetik és belügyeibe nem avatkozhatik.

Egyszóval az egyes hitközség az, a melyben életté válik a baptista vallás s nyilatkozik meg a maga sajátos egyéniségeben. Ép azért ennek a szervezetét kell csak közelebből szemügyre vennünk, ha az új jövevény bibliás vallás mi-voltába mélyebb betekintést szerezni akarunk.

Krisztus vezérlete alatt – így szól a szervezet – megvannak a hitközségeknek az ő *egyházi szolgáik*, kiket vallásfelekezete tagjaiból a hitközség szolgálatára kiválaszt és elrendel. (14. §.)

Ennek párja a «Hitvallomás» 10-ik cikke: a gyülekezetben levő hivatalokról.

A gyülekezetnek – úgymond – feje egyedül az Úr Jézus Krisztus, látható fejei a földön nincsenek.

Ez a fölfogás Krisztus közvetetlen földi vezérletéről szerintünk: tapasztalatellenes, bibliaellenes és természetellenes; egyébként visszhangja a pietisták ama rajongó hitének, melynél fogva azt mondják, hogy érzik közvetlen összeköttetésüket Krisztussal. Lélektani alapját

ennek a különös hitnek a protestantizmus szem-mellátható züllésében kereshetjük, a mennyiben a régi tanító-tekintély elvetésével elvesztették lábuk alatt a biztos talajt, melyre a taníegység dolgában addig támaszkodhattak. Az észt egymagában nem találták erre eléggé alkalmasnak, mert az annyifelé vezette őket, ahánya csak olvasták a bibliát; hát kétségesbesésükben s önmagukat ámítva közvetetlenül Krisztushoz menekültek, elfelejtvén a bibliában elolvasni azokat a helyeket, a melyeken Krisztusnak és pedig általa kirendelt látható helyetteseiről és az azoknak s nem a hitközségek igért Szentlélekéről (Ján. 14, 26.) van szó. Mert úgy hiszem csak eléggé világos Krisztus szava helyettesítéséről, midőn például azt mondta Péternek, ő a lelkek főpásztorá: Legeleztesd az én bárányaimat, legeltesd az én juhaimat (Ján. 21, 15-17.) s más hasonlók. Frázisnak ugyan hatalmas és vonzó frázis tehát azt mondani: mi Krisztus közvetetlen vezérlete alatt állunk, melyhez hasonló a többi protestánsoknak az a másik állítása, hogy ők csak Istennek, csak az Isten igéjének s nem embernek hisznek, midőn pedig a valóságban a maguk gyarló emberi fölfogásának hisznek, melylyel magyarázgatják a bibliát. A milyen megkapó első tekintetre az ilyen frázis, oly hamis

a valóságban, mert épen az ellenkezője az igaz. Meri, hogy egyebet ne említsünk, már csak józan ésszel nem lehet igaznak tartani azt, hogy maga a közvetetlenül vezérlő Krisztus volna az, aki egy és ugyanazon bibliai szövegről annyi különféle, egymástól eltérő, sőt egymásnak ellentmondó értelmezést sugalmazna ezeknek a jó embereknek! Hiszen egy lévén csak az igazság, ő volna akkor szerzője a százféle tévedezésnek.

Különben pedig erről a krisztusi közvetetlen földi vezérletről s annak módjáról a Szervezet semmi közelebbi fölvilágosítást nem tartalmaz, ellenkezőleg a rákövetkező §-ban, az egyházi szolgák elrendeléséről szólván, az egészet tisztán emberi műveletnek mutatja be.

Az elrendelés (ordinatio) – úgymond a 15. §. – a megtörtént vizsgálat után, mire ha a hitközség maga nem képes (no ez ugyan szép dolog!), az ő testvér-hitközségei véneit meghívhatja, több vén kezének az ordinálandó fejére való tevés és érette való ima által – mit rendesen a vének közül egy a gyülekezet előtt fönhangon mond – történik.

Ebben nem látjuk az összefüggést Krisztus földi vezérlete s az ily módon történő emberi elrendelés között. Mikép, mily jogcímen jutnak ugyanis azok a vének ahoz az isteni joghoz,

hogy az üdvösségek dolgában, melynek föltételeit megszabni Krisztushoz tartozott, szolgákat ők rendeljenek el?

A Szentírás szerint – úgy látjuk – ez világosan a Krisztus rendelte apostolok jogköréhez tartozik; sőt a midőn azt olvassuk, hogy az első keresztény gyülekezetből mások is emelik kezeiket az ordinálandó fölé, azt csak mint az ordináló apostolok kísérői teszik. (Ap. Csel. 1, 15–26.; Timót II. 1, 6. összevetve I. 4, 14.) «Gerjeszd föl az Isten malasztját – inti Pál Timótot – mely benned vagyon az *én kezeim-nek* rádtétele által.»

Honnán van továbbá a véneknek missiójoga, küldési joga, melyen a Szentírás szerint az egyház szolgáinak egész működése alapszik; és pedig Krisztus rendelkezése szerint, melyet apostolaihoz intézett, midőn mondta: A mint engem küldött az Atya, én is *küldelek* titeket? Szent Pál erre támaszkodva azt mondja: hogyan hisznek (az emberek) annak, kit nem hallottak? És hogyan fognak hallani tanító nélkül? Hogyan tanítanak pedig, hacsak nem *küldetnek*? (Rom. 10, 14.)

Már pedig ez a krisztusi missió csak ott található föl, ahol van apostoli jogutódlás.

Már most minő összeköttetésben állanak a mi baptistáink az apostolokkal amott Ócsán?

Hiszen ők, a magyar baptisták, csak tegnap szervezkedtek itt mi közöttünk, az apostolok meg tizenkilenc század előtt éltek!

Az egész szertartás tehát, melyet a Szervezet 15. §-a leír, merő emberi utánzás, melyet utoljára minden ember megismételhet, de, ezt téve, komolyan nem hivatkozhatik Krisztusra. Ebben az esetben is azt lehet mondani, a mit valamikor szent Cyprián írt Novatiánusról:¹ «Novatianus nincs az egyházban, püspöknek sem tekinthető, miután megvetvén az apostoli hagyományt, senkinek sem utódja, önmaga ordinálta magát». Vagy a mit Optatus írt a donatistákról: «Ugyan mutassátok ki kathedrátok eredetét, a kik magatokat szentegyháznak akarjátok nevezni!»

Íme a lényeges s legfőbb szervezeti hiány a baptistáknál, a törvényes alap hiánya, mely miatt megdől aztán az egész szervezet értéke, krisztusi volta s az csak afféle emberi alapításnak bizonyul, mint bármely más polgári társaskör; az igaz, hogy jámbor célzattal, de ez még nem elég a szervezet krisztusi, keresztényi jellegének biztosítására.

Kikből állanak a baptisták egyházi szolgái?

A 16. §. szerint: Az egyházi szolgák *rang-*

¹ Cyprian: Ep. 76. ad Magnum.

különbség nélkül a következők: 1-ször Hitközégi elöljárók, 2-szor Hitszónokok (lelkészek), 3-szor Hitközségi vének, 4-szer Evangyélisták, 5-ször Diakónusok. Különös egy összeállítás, az igaz; épen úgy lehetne belőlük többet, mint kevesebbet elrendelni. (Megjegyzem, hogy a «Hitvallomás» 10. cikke még a tanítókat is ide sorolja, valamint hogy ott szolgáknak már csak a diakonok neveztetnek, a mi idővel derekas konfúzióra vezethet.)

Tehát ezek az egyházi szolgák rangkülönbség nélkül vannak, bizonyára csak itt a papiroson, mert az élet a különbözöket nem szokta egyenlöknek tekinteni. Bármiként álljon is azonban a dolog a Szervezetben, annyi tény, hogy ez a fölfogás is, mely megtagadja a rangkülönbséget, ellenkezik a Szentírással. Krisztus ugyanis csak az egy Péternek mondta: neked adom a mennyek országa kulcsait, jelezvén ezzel a főhatalmat; apostolainak meg ezt mondta: ti nem úgy (mint a nemzetek királyai), hanem a ki *nagyobb* közöttetek, legyen, mint a kisebb; és a ki elöljáró, mint a szolga. (Luk, 22, 26.) Nem tagadta tehát apostolaira nézve a rangkülönbséget, hanem azt, ki *nagyobb* köztük, csupán alázatosságra intette. Azért beszélhetett szent Pál az egyházat *kományzó* püspökökről (Ap. Csel. 20, 28.) s azért

inthette a híveket: Engedelmeskedjetek *elöljáróitoknak* (praepositus vestris) és hódoljatok nekik; mert ők őrködnek, mint a kik számot fognak adni lelkeitekért. (Zsid. 13, 17.)

Szentírásellenes lévén a Szervezet egyik igen lényeges pontjának, a vezetésnek jogi alapja, a többivel rövidebben végezhetünk.

A mi emez egyházi szolgák értelmi képesítését illeti, az igazán a minimumra van leszállítva. A hitközségi *elöljáró*, tehát a község feje, a község vezetője (a 18. §. szerint) elég, ha legalább négy polgári iskolai osztályt, vagy ehhez hasonrangú más iskolát (gimnázium, reál-, katonai iskola stb.) rendesen vagy magánúton (!) végzett legyen és pedig Magyarországon. Ennyi képzettsége nálunk már majdnem minden mesterembernek, vagy iparosnak van. *Hitszónok* (lelkész) lehet, aki hitszónoki (theologiai) iskolát végzett, vagy legalább gimnáziumi, vagy ezzel hasonrangú iskolai érettiségi bizonyítvánnyal bír. A hitszónoki iskolát még majd csak fogják szervezni. A *hitközségi vénektől* – pedig, mint minden által meglátjuk, ezek tulajdonképpen lelkészei a hitközségnak – nagyobb fokú világi iskolai képzettséget nem kívánnak; bizonyára az elemi iskolával is megelégesznek. Az *evangyélistaknak* – csak ennyit mond a Szervezet – némi iskolai képzettség-

gel kell bírniok, a *diakónusoknak* már csak írni és olvasni kell tudniok.

Ilyen mértéket szabnak az országos vezetősségre, az ú. n. szövetségi bizottság tisztvise-lőire is. (5. §.)

Látnivaló, hogy vezetőiktől a tudományból ugyancsak keveset kívánnak, mintha sejtelmével sem bírnának annak, hogy az egyháznak kultúrintézménynek is kell lennie, vagyis hogy az egyháznak, mely, Montesquieu szerint, minden ég felé mutat, itt a földön is előmozdítja az emberek javát, az imádkozáson és a kegyes fohászokon kívül kultúrföladalai is vannak. Ebben is, úgy látszik, félreértés vezeti őket. Krisztus ugyanis, isteni erejének a kimutatására, tana elterjesztésére, kezdetben egyszerű halászokat, tanulatlan embereket választott és tudásuk hiányát charismákkal pótolta; a baptisták, Krisztust utánozva, ezt most saját egyházukra akarják alkalmazni – persze charismák és Krisztus ereje nélkül. Ám legyen nekik hitük szerint.

Mik továbbá ezeknek az egyházi szolgáknak a teendőik? A legsajátszerűbb összevisszasanban a következők.

A hitközségi elöljáró – a 17. §. szerint a hitközség vezetője és első hivatalnoka s mint ilyen köteles a tagok nyilvántartásáról gon-

doskodni, a hivatalos bejegyzéseket eszközölni, a diakónusok vagyonkezelését ellenőrizni s a hitközségi gyűlés határozatait végrehajtani; a költségvetés korlátain belül utalványozni. Ez tehát afféle polgári társulati elnök, minden lelkészti teendő nélkül.

A hitszónok a hitközségnek prédkátorá (lelkész), tehát – a Szervezet szerint – kell, hogy különös képességgel bírjon a szentbeszédek tartására. Más teendőt neki a Szervezet nem jelöl, kivéve, hogy egyúttal egy személyben hitközségi elöljáró is lehet.

A hitközségi vének a tagok ápolói, látogatói, gyámolítói, vigasztalói (mintha csupa betegekből állanának a baptisták!), kiknek kötelességük tanáccsal szolgálni, a tagokkal imádkozni (!), őket vallási kötelességeik teljesítésére buzdítani, szelíden inteni, bibliai értelemben dorgálni, felettük, mint az Úr juhai felett, örködni, őket a büntől visszatartani és részükre a szakramentumokat kiszolgáltatni.

Tehát nem a hitszónok (lelkész), hanem ezek a «vének» viselik a legszebb és valóban az egyedüli lelkészti hivatalt az egész hitközségen; a vének gondozzák a hívek lelkiszükségleteit és sajátszerű, mégsem ezeket, hanem a hitszónokot, a kinek alig van valami teendője, hívják lelkésznek és érettségit kívánnak

tőle; ellenben a vénektől, a kiknek tulajdonkép kötelességük a tagoknak minden nemű tanáccsal szolgálni, akiknek tehát magasabb lelki műveltséggel, képzettséggel kellene birniok, a Szervezet szerint «nagyobb fokú világi iskolai képzettség nem kívántatik». Ez igazán fölforgatása a természeti rendnek és a dolgok *egyszerű*, természetes követelményeinek!

Az evangéliisták – ugyancsak a Szervezet szerint – a hitszónokok mellett működő ige-hirdetők szóval és írásban. Tehát a szétszórt, a távolabb fekvő vidéken lakó baptisták közt ugyanaz a tisztük, mint a hitszónoknak a központban. De hát akkor – ennyi segéd mellett – mit csinál maga a hitszónok, hiszen csak nem prédkál reggeltől estig? Aztán pedig még neki érettségire van szüksége, ezeknek az evangéliistáknak, kiknek ugyanaz a teendője, mint a hitszónoknak, sőt több, mert azonfelül még, hogy írásban is kötelesek az igét hirdetni, ezeknek csak «némi iskolai képzettséggel kell bírniok».

A diakónusok végre a hitközség vagyonának a kezelői. Ezenfelül, jóllehet csak «írni és olvasni kell tudniok», ezek is «támogatói a hitszónoknak imával és tanáccsal». A hitközség legtanultabb, mint érettséggivel bíró emberét, a hitszónokot, tehát ennyi oldalról kell megtámogatni!

Ezeket mind összevetve, ha a baptista egyházi szolgák teendőiről és képesítéséről szóló ez a szervezeti rész nem furcsa, akkor semmi sem különös a világon!

A 21. §. kimondja róluk: minden egyházi szolga (lásd a 16. szakaszt) a hitközségnak, mint testületnek, van alávetve. A hitközség élethossziglanra választja szolgáit és őket hűtlenség esetén bármikor szolgálatuk alól fölmentheti.

A 24. §. pedig: Az egyházi szolgák hivatalai nincsenek *mindig* fizetéssel összekötve, de a hitközség határozhat számukra arányos díjazást, különben ők bármi megengedhető polgári foglalkozásúak lehetnek. A hitszónokra nézve azonban szükséges, hogy egyházi hivatala után táplálkozzék. A diakonusi állás csak gyér esetben lehet díjazott. A hitszónoknak tehát, a ki csak afféle iígyuráns, kell fizetésének lennie, de a véneknek, a kikre a lelkész munka zöme esik, nem!

Egyebekben a 30. §. szerint: papi ruha nincsen. Természetes, ahol pap nincs, ott papi ruha sincs.

A hitközség anyagi eszközeiről a 31. §. szól. Eszerint: meghatározott hitközségi adó nincsen; köteles azonban minden tag a hitközség céljaira tehetségéhez mérten szeretetből ada-

közni, a ki ezt elmulasztja, a közömbössége vagy a fösvénység bűnébe esik.

Tehát itt szeretetből köteleznek és ezzel kapcsolatban két új bünt alapítanak meg – szeretetből. Csak az a kérdés, hogy ilyen ingatag alapon, biztos jövedelem nélkül, hogyan csinálják meg az évi költségvetést, melyet a 17. §. föltételez?

Ezek volnának a baptista hitközség belső szervezetének, a vezetésnek körvonalai; a mondottakhoz képest olyan gyarlók, hogy csak ugyan meglátszik rajtuk, mintha ingyen csinálták volna őket, afféle negyedik polgári iskolai képzettséggel. Ezekért valóban kár Kálvin felekezetéből kitérni!

De a Szervezet készítői mégis büszkék magukra és a szervezetükre, mely a 12. §-ban kivágja: ezen vallásfelekezetnek semminemű földi kegy- vagy védura nincsen; semminemű egyházi függésben külföldi hatóságtól, vallásfelekezeti társulattól, vagy egyéntől nem állhat. És a 13. §-ban: A hitközségek felett semminemű egyházi főhatóság vagy egyházi földi egyén fönhatósági vagy papi fejedelmi jogot nem gyakorolhat. Eszerint a baptista hitközségeknek földi főpapjuk, kerületi vagy országos elöljárójuk, vezetőjük, vagy országos püspökük nincsen, hanem az egész felsőbb kép-

viseletet egyedül az 5-ik §-ban körülírt szövetkezeti (több hitközség szövetsége) bizottság teljesíti ... Oh hiszen ők Krisztus közvetlen vezérlete alatt állanak!

Különben minden ügyüket (22. §.) a hitközségi közgyűlésen intézik el, ahol minden tagnak (23. §.) nem különbség nélkül egyenlő szólási és szavazati joga van; a miben, mint bibliás felekezet, ismét vétenek szent Pál ellen, aki egyenesen megparancsolta, hogy: az asszonyok az egyházban hallgassanak; mert nem engedtetik meg nekik, hogy szóljanak. (I. Kor. 14, 34.)

Végül a Szervezetbe bele van foglalva isteni tiszteletük, szertartásai és a tagok fölvétele is.

A 25. §. szerint a baptisták *isteni tisztelete* kétféle: belső és külső. Lényeges és fő a belső, mely áll az özvegyek és árváknak nyomorúságukban való látogatásából, szeplőtelen életmódból, az evangéliumnak (melyiknek? mert hogy azt a valódit nem értik, láttuk!) alkalmas és alkalmatlan időben való terjesztésből, bűnösöknek megtérítésre való hívásából, szegények és betegek iránti részvétből és a keresztnek örömmel való hordozásából.

Ez volna a baptisták belső isteni tisztelete; jámbor dolgok ezek minden esetre mind, olyasfélék, mint a minőket nálunk a Szent-Vince-

egylet tagjai különösen gyakorolnak. Csak egy fogyatkozása van ennek az egész elősorolásnak, az, hogy belső tiszteletéről beszél és mégis külső ténykedéseket sorol fel; bizonyosan rossz pszichológus volt a szerkesztője, aki a belső isteni tisztelet elemeit nem jól ismeri. Az egészet összetévesztette a keresztény irgalmaság testi és lelki cselekedeteivel.

A baptista külső isteni tisztelet áll: ima és bibliai órák tartásából (ugyan mit csinálhatnak a bibliai órákon, hiszen az exegesishez négy polgári osztály nem elégsges!) és hitszónoklatból. Olyan érzékeny lelkeknek, mint a minőknek a baptisták látszanak, vájon elég ez?

A szertartásokról szól a 26. §. Ezt mondja: A keresztelésen, úri szent vacsora osztáson, ige hirdetésen, ige olvasáson és énekeken kívül egyéb szertartás nincsen. Kevés az igaz s mi több, ennek a fele is alig nevezhető szertartásnak, legföllebb a szónak szokatlan kitágításával.

A keresztelestől külön szól a 27. §. A keresztelest folyó- vagy állóvízben, esetleg egy azon célra fölállított medencében hajtátik végre... A szertartás áll énekből, imából, rövid szónoklatból és az egyének egyszeri víz alá merítéséből.

Ez tulajdonkép ennek a felekezetnek a specifikuma: a felnőttek keresztelése s egyúttal a folyóvízben való keresztelés. Ebben iparkodnak Krisztusnak Jordánban történt megkeresztelését utánozni. De látszik, a mint a bibliai betűhöz nem ragaszkodnak abban, hogy az embereket nem utasítják Jordánba, úgy a folyótól is kezdenek távolodni, megengedvén a medencét. A medencétől pedig már csak egy lépés a leöntéssel történő kereszteléshez... s ezért az egy pontért kellett külön felekezetet föllállítani!

28. §. Az úrvacsorai szertartás áll a kenyérnek és bornak a hívők közötti kiosztásából. (Hol?)

A *tagfelvételről* szól a 29. §. A belépés vagy kilépés bejelentése a hitközségi előljáró előtt történik. De azt mondja tovább a szakasz: A belépés a szakramentumok kiszolgáltatásával összefüggésben nem áll, azért a megkeresztelelés a belépéssel egy fogalom alá nem vehető.

Ez teljesen érthetetlen egy intézkedés. Hiszen a «Hitvallomás» 8. cikke szerint: A keresztség... az Úr anyaszentegyházába való belépés és 10. cikke szerint: A keresztség által fölvétetünk a Krisztusnak e földön létező gyülekezetébe. Nyílt ellenmondás ez a «Szervezet» előbb idézett 29. §-ával. Hogyan mondhatják e szerint, hogy a

megkeresztelés a belépéssel egy fogalom alá nem vehető? Érdekes kérdés továbbá, hogy mit csinálnak a hozzájuk átlépő keresztény, tehát már megkeresztelt emberrel? Nem kerestelik meg? Hiszen előttük a gyermekkeresztelésnek nincs értéke! Erre azonban a Szervezetben feleletet egyáltalán nem találunk. Ennyit a Szervezetről. Valóban igaza volt a miniszternek, hogy ez a Szervezet egy hazai felekezetével sem azonos. Olyan nagyon gyarló.

III.

A MAGYAR BAPTISTÁK HIT- VALLOMÁSA.

(Általános vonásaiban sajászerű összetétele a régi protestáns és a kath. álláspontnak. Egyrészt a mai észelvüsködő prot. felekezetektől eltérőleg a Szentírást kinyilatkoztatásnak vallja, vallja az inspirációt is és a szabad vizsgálati elvet a régi «privata inspiratio»-val megtoldva tartja fönn; másrészt az új-szövetségi szentkönyvek számát tekintve, a régi és új protestánsoktól eltérőleg a kath. kánonhoz ragaszkodik, valamennyi szentkönyvet elfogadja és a hitszabály tekintetében nemcsak hogy a tekintély elvét állítja föl, hanem annak a legsajászerűbb formáját, a «plebiscitumot» iktatja hitbeli kódexébe. A részletes tanokban legnagyobbrészt (így az urvacsoránál, praedestinatioban stb.) Kálvin hittana az uralkodó. Az álláspont ilyetén természeténél s ezenfelül úgy látszik a «hitvallomás» szerkesztőjének járatlanságánál fogva is e hitvallomás tele van ellen mondásokkal.)

A baptisták egyházi szervezete, melyet az imént ismertettünk, Ócsárol (Pest m.) van keltezve 1895. szeptember 15-éről.

A második rész szintén Ócsárol, de egy késobbi, 1897. május 28-iki kelettel, a baptisták dogmatikáját és erkölcstanát képezi, teljes címe szerint: *Hitvallomása és szerkezete a kereszttelt*

keresztyén gyülekezeteknek, melyeket közönségesen baptistáknak neveznek.

A címben magában, mint látjuk, két sajászerű vonás jelentkezik. «Keresztelt keresztyénneknek» nevezik magokat a baptisták, a mi vagy azt jelenti, hogy vannak nem-keresztelt keresztyének is, a mi lehetséges, hogy a már említett kétszáz egynéhány protestáns szekta között ilyen nevű is van, mert hogy van «keresztény zsidók» nevű kis protestáns szekta, azt olvastam; vagy pedig azt akarják ezzel ki-fejezni, hogy csak a felnőtteket keresztelik. Nekünk minden esetre szokatlan egy cím.

A másik sajászerű vonás a többesszám, hogy «gyülekezetekről» és nem a gyülekezetekből, vagy hitközségekből álló egységes egyhárról, vagy felekezetről beszélnek. Ezzel jelezni akarják, hogy mint a Szervezetnél láttuk, minden egyes hitközség teljesen független a többitől. A főbb felekezeteknél ez nincs így.

A «Hitvallomás» 15 cikkből és függelékből áll s a míg legnagyobb részét hittanaik foglalják el, erkölcsi tételekből keveset találunk s azt is inkább csak úgy mellékesen közbeszúrva. A címek a következők: 1. Az Istennek igéjéről (a Szentírásról). 2. Az Istenről. 3. A bűnről (az eredeti bűnről). 4. A megváltásról. 5. Az üdvösségre való elválasztásról

(praedestinatio). 6. A kegyelemesközökről s ezek sorrendjéről. 7. A bűnös megtéréséről az Istennek igéje által. 8. A szent keresztségről. 9. A szent vacsoráról. 10. Az Úrnak gyülekezetéről (ez a «Szervezetbe» tartoznék). 11. A szentségről (sanctitas). 12. Az isteni törvényről (ez egy homályos erkölcsstani szakasz). 13. A házasságról. 14. A polgári rendről (ezt a pontot úgy látszik a kormány kívánságára, az eskü és a katonáskodás miatt vették fel). 15. Az Úr visszajöveteléről, a halottak föltámadásáról és az utolsó ítéletről. Ezekhez csatlakozik egy 23 kis pontú «Függelék» részint dogmatikai, részint erkölcsstani tartalommal, a legvilágosabb része az egész Hitvallomásnak.

Mielőtt ezen «Hitvallomás» egyes pontjainak részletes ismertetésébe bocsátkoznám, a mi különben igen érdekes foglalkozás lesz, előbb általanosságban az egésznek két jellemző vonását emelem ki. Az egyik vonás, hogy az egész Hitvallomás nagyjában a régi kalvinistaikus alapon áll és távol tartja magát a modern racionalisztikus áramlatoktól, melyekkel a két fő protestáns felekezet ma már egészen telítve van. Szorosan a Szentírásra támaszkodik, azt sugalmazott igének és kinyilatkoztatásnak tartja, tehát teljesen szupernaturalisztikus jellegű a régi protestáns értelemben; Harnackok után

nem futkos, mint a mai debreceniek vagy a sárospatakiak. A régi, a XVI. századi reformátusok hite tükröződik benne vissza.

Mondom nagyjában, az eladott tanokban és a keresztenység természettfölötti jellegét illetőleg; mert egy lényeges pontban, a Szentírás terjedelme tekintetében eltér tőle, a mennyiben az újszövetségi ú. n. deuterokanonikus könyveket is mind elfogadja.

Hogy tiszta pozitív alapon áll s a racionálizmust teljesen elhárítja magától, ez egy ma alakuló protestáns felekeztnél, tekintve a főbb felekezetek bomlását, hitben való ingadozását, nagy érdem. S hogy híveit abban tényleg meg is tartsa, utánozván a katholikus egyházat s természetesen ellentmondván a bibliai szabad vizsgálat protestáns elvének, bevonja, mint minden járt szólok róla, a tekintély elvét, melynek megtagadása kizárást von maga után.

A másik jellemző vonása a «Hitvallomásnak» egy benső ellenmondás, melyben a protestantizmus minden fajtája kezdet óta szenved s melyet ez a Hitvallomás sem kerülhetett ki. Tudniillik a tekintélyi elvnek becsusztatása a szabad vizsgálat elvére alapított vallásrendszerbe s ehhez képest több cikknek helytelen, ellenmondásos megszerkesztése.

Míg egyrérszről azt mondja, hogy a szent

könyvek «a hit és életmód egyetlen szabálya és zsinórmértéke» (első cikk), vagy hogy «Istennek ismeretéhez az ember *egyedül* a Szentírás isteni kijelentése és a Szentlélek által juthat» (2-ik cikk), tehát hogy az egyes ember keresztény hitének és életmódjának megkonstruálásában egyedül a Szentírásra és a Szentlélekre van utalva, az rá nézve az egyetlen szabály és zsinórmérték, a minél az egyéni önállóságot a hit dolgában jobban kifejezni nem lehet; addig az Úrnak gyülekezetéről szóló 10-ik cikkben ezt kereken megtagadja s a hit követésében a gyülekezet tagjaira nézve a legridegebb tekintélyi elvet mondja ki.

«A tanítóknak joguk és kötelességük – így szól a 10. cikk – az isteni tiszteleti összejövetelekkor prédkálni. Tanításaik evangeliomi tisztaságára felügyel az egész gyülekezet, mely *azon esetben, ha egy prédkátor az evangélium tanaitól, a mint ezen jelen hitvallomásban kifejezést találnak, eltérne, s eltérése mellett minden intés dacára megmaradna, az illetőt azonnal elmozdíthatja hivatalától*. Ezt anathemának szokás nevezni.

Mekkora képtelenség! Először is megfosztják tanítóikat ama joguktól, hogy nekik «a hit és életmód egyetlen szabálya és zsinórmértéke» a Szentírás legyen, tehát hogy ne azt prédi-

kálják, a mire a «Szentírás isteni kijelentése és a Szentlélek által jutottak», hanem azt, a mit ez a szükebb bizottság által, Ócsán, 1897. május 28-án, összeállított Hitvallomás tartalmaz.

Másodszor kijelentik ebben a 10-ik cikkben, hogy azok az evangélium tiszta tanai, a melyek «ezen jelen hitvallomásban kifejezést találnak», tehát a mit a szükebb bizottság megírni jónak látott s nem azok, a melyekhez a tanítók és a hívek «a Szentírás isteni kijelentése és a Szentlélek által jutnak».

És harmadszor magukat a híveket is megfosztják az evangéliumi szabadságtól, hogy nekik «a hit és életmód egyetlen szabálya és zsinórmértéke» ne a Szentírás, hanem a jelen Hitvallomásban kifejezett tanok legyenek. Mert a dolog természeténél fogva viszonylagos két fogalom a tanítók prédikálása és a hívek kötelessége követni eme prédikálást; ez a kettő együtt jár s ha a prédikátorokat kötik a jelen Hitvallomás tartalmához, annak nem lehet más értelme, minthogy viszont a híveknek sem szabad mást hinni, mint a mit prédikátoraiktól eme Hitvallomás alapján hallanak.

Nyilvánvalóvá teszi ezt ugyanezen 10-ik cikknek a kizárásról szóló pontja, mely így hangszik: «A gyülekezetnek, alapítójának szabálya szerint, joga és kötelessége tagjai közül azokat,

kiknek élete hitöknek ellent mond, kik egy isteni törvényt megszegnek s intés által magukat bűnbánatra s igaz javulás elhatározására birni nem hagyták, tehát a bűnben megmaradnak, rendes szavazás által kizárti s a tagok jogait tőlük megvonní».

A kiknek élete hitüknek ellentmond! Miféle hitről lehet itt szó? Nem arról, mely valakiben a Szentírás olvasása közben támad, ezt ugyanis az illetőn kívül más nem ismerheti s ép azért nem mondhatja másról, hogy élete hitének ellent mond. De internis non judicat praetor. Itt csak a külsőleg megismerhető hitről s ezen mások által megismerhető hitnek (hitszabálynak) megfelelő vagy meg nem felelő külső cselekedetekről lehet szó, olyanokról, melyeket a gyülekezet megítélni s miattok valakit a gyülekezetből kizárti képes. Ez a hit s ennek a mértéke nem lehet más, mint a jelen Hitvallomás, melyhez a gyülekezet valóban képes valakinek a cselekedeteit hozzá mérni s ekként megítélni, megfelelnék-e a Hitvallomás előírásainak, vagy sem?

Íme a legridegebb tekintélyi elv, a tanítók és hivők tekintetében egyaránt, a szabad vizsgálatúnak mondott vallásrendszerben, tehát a legnagyobb ellentmondás, a mi csak képzelhető. És ha a szerkesztő legalább ehhez képest

fogalmazta volna meg az 1., 2. és a 10-ik cikket!

Az a szűkebb bizottság, vagy hogy modern szóval éljünk, a bizottság előadója, a ki ezt a Hitvallomást összeállította, megkötötte a hit dolgában az egész közösséget: prédikátorokat és híveket és a rendkívüli szövetkezeti közgyűlés, mely a vallomást elfogadta, megkötötte a jövendő híveket, a kik valaha a baptistákhoz csatlakozni fognak, a kizárást terhe alatt; megkötött oly csekély műveltségű embereket, a kikről a Hitvallomás 10-ik cikke, illetőleg a Szervezet 15-ik §-a föltételezi, hogy lehet egész hitközségük, a mely tudatlanságánál fogva még az egyházi szolgák kiválasztásának elővizsgálatát sem képes megejteni.

És ezt ugyanabban a «Hitvallomás»-ban teszik, melynek mindenki előtérben alapelvül mondják ki, hogy mindenki nézve «a hit és életmód egyetlen szabálya és zsinór-mértéke» a Szentírás!

Elismерem, hogy a hit egységét fenntartani s valamely vallási társulatot az elzülléstől, a széjjelhullástól megmenteni csak ily módon, a tekintélyi elv alapján lehet. S midőn ezt a baptisták kimondották, rendkívüli előnybe kerültek a modern lutheránus és kálvinista testvéreikkkel szemben, a kiktől tényleg naponkint

hódítanak el a vallási egység után áhítozó híveket. De akkor ne mondjanak magoknak ellent s ne tagadják meg egyik szóval azt, a mit a másik szóval mondottak. Ne hamiskodjanak, mondván a Szervezet 14. §-ában, hogy hitközségeik Krisztus vezérlete alatt állanak; ne üzzenek játékot a szabadság eszméjével, hivalkodván a 13. §-ban: a hitközségek felett semminemű egyházi főhatóság, vagy egyházi földi egyén jogot nem gyakorolhat; mert a tiszta valóság az, hogy számukra egy bizottság egy iratot állított össze, egy százféleképen magyarázható iratot, melyet «evangeliomi tannak» tartanak s melytől senkinek, a kizáratás terhe alatt, eltérni nem szabad; de a mely fölött ellenmondásai, rossz szövegezése folytán remélhetőleg még számtalansor össze fognak veszni.

Egy szóval a Hitvallomásban hol a szabad vizsgálat, hol ismét a tekintély elve, hol a Szentírás, hol meg ebben a Hitvallomásban foglalt «evangéliumi tan» váltakoznak csodás következetlenséggel. így eljárva az embereket jámbor érzelmeikben meg lehet zavarni, de egységes vallásrendszert fölépíteni nem lehet.

Kötöttség itt, kötöttség ott; kötöttség a baptistáknál, kötöttség a katholikusoknál; tekintély itt, tekintély ott. Csakhogy míg a katholikus rendszerben tisztán látom a törté-

neti szálat, mely azt a tekintélyt az apostolokkal s az apostolok által Krisztussal összeköti; addig itt nem látom, hogy az a Csopják Attila, Udvarnoki András, Orosz István, a kik a «Hitvallomáson» alá vannak írva, mily jogon és mily alapon jelentették ki a jelen: észt, akaratot, kezet megkötő «Hitvallomás»-ról, hogy csak az az evangéliumi tan, mely a «jelen hitvallomásban kifejezést talál?»

Az az igazi szabad vizsgálat, mint a lutheránusoknál és kálvinistáknál látjuk, hogy minden prédikátor mászt prédikál és minden hívő mászt hisz. Az igaz, hogy így felekezet nem létezhetik, hanem darabokra hull szét: de abban az eljárásban legalább van következetesség, melyre különben csak a legújabban jutottak.¹ A baptisták is ezt az utat fogják megjárni, mert annak dacára, hogy a legokossabb emberüktől is csak polgári iskolát kívának, még az ilyen is előbb-utóbb észre fogja venni, hogy hiba van a kréta körül, hogy az a kizárással fenyegető Szervezet és Hitvallomás türhetetlen ellenmondásban áltanak egymással.

Tehát tiszttel baptista polgárok, vagy szétzülleni, vagy a tekintély elvét fogadni el! Önök ezt, látom, kisebb értelmi műveltség

¹ Karácsonyi: Magyarország egyháztörténete. 206. 1.

mellett is, megértették. De akkor miért nem térnek vissza az ōsi katholikus egyházba, melyből elődeiket a sajátszerű viszonyok kiszakították? Ha tekintélyt keresnek, keressék azt ne Ócsán, ott semmi sincs, hanem keressék Rómában, arról szól a történelem, ott lakik Péter utódja.

Ezen általános jellemzés után lássuk már most magát a Hitvallomást egyes cikkei szerint.

1. cikk. **Az Isten igéjéről.**

(A Szentírás tekintetében – ezt értik Isten igéje alatt – a régi prot. állásponton vannak, egyedüli hitszabálynak tartják, de az új-szövetségben, eltérőleg a prot. nézettől, a kath. kánont fogadják el. Tételeiket érdekesen elferdített idézetekkel támogatják.)

Amilyen gyarló baptistáink társulati szervezete a nagy protestáns felekezetekkel, nevezetesen a magyarhoni lutheránusokkal és kálvinistákkal szemben, viszont ép annyira előnyben vannak felettük a hitvallomás, vagyis a dogmatika tekintetében. Van határozott, hivatalosan körvonalozott hittanuk; tudják, mit hisznak; míg amazoknál ma már erről szó sem lehet. Legalább lelkészeik és theologusaik között nem. Régi protestáns felekezeteink idővel hatá-

rozottan protestálókká fejlődtek, azaz: a hit tételeiben a hánypot a fej közöltük, annyi a vélemény is.

Ebben újból látjuk tehát beigazalódni a régi axiómát, hogy az életben nincs logika. Mert hiszen nyilvánvaló ellenmondás a protestáns szabadvizsgálati elvre támaszkodó baptisták körvonalozott hittana, de hasznos, csak így lehet a felekezeti egységet fenntartani; míg a nagy protestáns felekezetek, elhagyva a régi szimbolikus könyveikben körvonalozott hit-tanaikat, újabban igazán a szabadvizsgálat útjára tértek, következetesek lettek önmagukhoz, de egyidejűleg általános felbomlásnak is indultak, veszítik a hitegység belső kötelékeit s csak még a külső szervezeti keret tartja őket ideig-óráig össze.

A baptistáknak ezt az érdekes Hitvallomását vesszük most részleges tárgyalás alá, kutatván, hogy hogyan van konstruálva s micsoda elemekből van összetéve. Lássuk sorba az egyes cikkek szerint.

Az első cikk az Isten igéjéről, vagyis a Szentírásról szól. A Szentírásnak első helyre, kiindulópontul való állítása a baptistáknál a régi, színtiszta XVI-ik századbeli protestáns felfogás, mely minden a Szentírásra épít, abból indul ki, a hagyomány, az egyház, az élő gyakorlat elvetésével.

A kiindulási pont tehát a régi, de a kánonban, (az elismert szentkönyvek száma tekintetében) nevezetesen az Új-Szövetségre vonatkozólag, mind a régi, mind a mostani s különösen a magyar protestánsok felfogásától teljesen eltérnek. Az Ó-Szövetségből kihagyják Tóbiás, Judith, A bölcseség könyvét, Ecclesiasticust, Baruchot és a Makkabeusok két könyvét. Ebben protestánsok; de már az Új-Szövetség összes könyveit elismerik, vagyis a katholikus kánont fogadják el; ebben nem protestánsok. Tudjuk, hogy már Luther kidobta Jakab levelét (epistolam stramineam) s a deuterokanonikus könyveket, hasonlókép a többi protestánsok is a mai napig. Ez tehát lényeges eltérés a baptisták s a főbb protestáns felekezetek között.

Magokról az így elfogadott szentkönyvekről, vagyis a Szentírásról, négy elvet állítottak fel: 1. hogy valósággal a Szentlélektől vannak ihletve (inspirálva); 2. ezen könyvek együttesen képezik az emberiségnek adott egyedül igaz isteni kijelentést (revelatio); 3. az Isten megismérésének egyetlen forrását képezik és 4. ezeknek kell a hit és életmód egyetlen szabályának és zsinormértékének lennie (sunt unie us fons revelationis et regula fidei).

Régi, Luther-féle felfogás. De összehasonlítva a mai protestánsokkal, az első két pont-

ban különböznek a mi lutheránusainktól és kálvinistáinktól, a kik, mint hivatalos lapjaikból látom, se az ihletettséget, se a kijelentést, a kinyilatkoztatást, nem ismerik el többé, hanem, Harnackot követve, ezeket az iratokat egyszerűen az ó-kori emberi értelmi fejlődés irodalmi maradványainak tekintik, evolucionista szemmel értékelik.

A harmadik pontban, mely az Isten megismerését is a kinyilatkoztatásból származtatja, ellenkeznek a baptisták a filozófiával és a kinyilatkoztatással (Róm. 1, 19; Bölcs, k. 13, 1.), mely az Isten megismerésének forrásául az észt vallja. Különben úgy gyanítom, hogy ez a harmadik elv csak a szerkesztő fogyatékos theologiai képzettsége folytán került ilyen helytelen formában ebbe a Hitvallomásba. Ha ugyanis összevetjük a második cikkel, a mely a háromszemélyű Istenről szól s nézzük annak a végét, a hol az mondatik, hogy «ezen, t. i. a háromszemélyű Istennek ismeretéhez az ember egyedül a Szentírás isteni kijelentése és a Szentlélek által juthat», fel kell tételeznünk, hogy az első cikkben csak rosszul, nem szabatosan fejezte ki magát s az Isten megismerését a háromszemélyű egy Isten (Szentláromság) megismerésével zavarta össze. Mert a Szentláromságról csakugyan csak

a kijelentésből szereztünk tudomást, az magában az ész erejét fölülmúló titok s nem természetrendi igazság, míg ellenben az Isten megismerése az.

Ha azonban tudva állította, amit állított, akkor vagy visszatért a régi Luther-féle tanhoz, hogy az ész az eredeti bűn folytán erre az ismeretre képtelen, a mi nála valószínűbb; vagy tradicionalista, mint Bautin, Bonetty voltak újabban, a mi valószínűtlen. Az eredeti bűnről s következményeiről alább bemutatandó cikk után következtetve, a harmadik pont mégis csak a régi Luther-féle tannak a megújítása lehet.

A negyedik pontban végre ellenkeznek a katholikusokkal, a kik hitszabálynak nem a holt betűt, a bibliát, mely nem ilyen célból keletkezett, hanem az élőszóval tanító Péter-apostoli tanítótestületet tartják. Meg kell azonban adni, hogy a Szentírásnak hitszabályul állításában egyeznek a többi protestáns felekezetekkel, itt t. i. az első cikkben; mert a 10. cikk szerint mégis csak ez az írott Hitvallomásuk lesz az ő hitszabályuk.

A szövegben az «isten igéjéről» körvonalozott eme tanhoz a jegyzetben szentírási idézeteket csatolnak, mintegy bizonyításául vallott tanaik kinyilatkoztatott voltának.

Nagyon érdekes ez a hivatkozás, illetőleg ez

a megindokolás. Mi mindenfélét olvasnak ki az egyes szentírási helyekből! így például annak igazolására, hogy miért ragaszkodnak – a hagyomány elvetésével – kizárolag a Szentíráshoz, mint hitforráshoz, idézik Krisztus szavait (Ján. 10, 35.) ekképen: *Az írás meg nem hamisíthatik.* Igazán hamis fordítás! A Vulgátában ez áll: non potest solvi scriptura. Káldy-Tárkányi szerint: az írás fel nem bonthatik. Tudniillik azon a helyen Krisztus, vitatván isteni voltát, kérdezi a zsidóktól, hogy: ha már azok az emberek istenieknak mondatnak, a kik Isten helyett ítélték (Mózes, II. 21, 6.), pedig – úgymond – az írást, mely ezt mondja, nem lehet elvetni (non potest solvi scriptura: vagyis ti azt az írást feltétlen hite-lünek tartjátok), miért mondják akkor, hogy ökáromkodik, mivel Isten Fiának mondja magát? Tehát először rosszul fordítják a szöveget; másodszor pedig ebből a rossz fordításból egy még rosszabbal vont következtetéssel okát akarják adni annak, miért fogadják el kizárolagos forrásul a Szentírást, nevezetesen az Újszövetséget, mintha t. i. Krisztus, szemelőtt tartva a jövőt, oly könyvek meg nem hamisítható voltáról biztosított volna, melyek t. i. az új szövetségek – az ő idejében nem is léteztek; miután az egyes apostolok nem Krisztus meg-

hagyásából, hanem a felmerült szükségektől indíttatva, jóval Krisztus mennybemenetele után és alkalomadtán, írták egyes könyveiket.

Az írásnak erről a meg nem hamisíthatásáról Krisztus nem biztosított senkit s a mint a kódexek variáns lectói mutatják, nem is biztosíthatott, mert minden kézirat – s ilyenek az apostoli iratok is – előbb a másolók, utóbb pedig a nyomdászok változtatásának lehet kitéve.

Hasonlókép érdekes annak a szentírási igazolása, miért kelljen a Szentírást, ezt a félre-magyarázható holt betűt, egyedüli hitszabálnak tartani s nem a Péter-apostoli tanítótes-tületet, holott pedig oly világos Krisztusnak az intézkedése: euntes docete, elmenvén tanítsa-tok, ti apostolok (Máté 28, 19.); hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek, a ki hisz (t. i. a ti prédkálástoknak) és meg-keresztelkedik, üdvözül. (Márk 16,15.) Krisztus nem utal az írásra, hogy a ki a Szentírást ol-vassa, az üdvözül; az ő tanítása írást nem ismert.

E tekintetben hivatkoznak a többi között szent Pálra (Gal. 1, 8.): «De még ha mi, vagy mennyei angyal *hirdetne* is nektek mást, ekívül, a mit *hirdetünk* nektek, átok legyen».

Szent Pállal akarják tehát a Szentírás kizá-rólagos hitszabályi voltál igazolni, holott az, mint szavai világosan mutatják, épen élő-

szóbeli tanításának kötelező és irányadó voltára figyelmezteti a Galatabelieket s írásról nem szól egy szót sem.

Hasonlókép érdekes az a kérdés, hogy honnan tudják a baptisták, hogy épen ezek az Új-Szövetség könyvei és csakis ezek, melyeket itt felszámlálnak? Hiszen a Szentírásban sehol sincsenek ezek elősorolva. Kinek hisznek tehát e szám megállapításában? A Szentírásnak-e, mint zsinórmértéknek, vagy a hagyománynak? De erről nem olvasunk a Hitvallomásban semmit.

A baptistáknak a Szentírásról szóló tana tehát a mai racionalizmustól meg nem mételezett régi protestáns tan, egy kivétellel, hogy, eltérőleg a protestáns állásponttól, az Új-Szövetségre nézve a katholikus kánont fogadják el.

2. cikk.

Az Istenről.

(Különös, hogy a Szentháromságot nem nevezik meg, pedig a cikk róla szól. Ismeretének forrását a Szentírásban és a Szentlélek sugalmazásában keresik, a mi a ma már elavult régi prot. tannak fölújítása.)

Tulajdonkép a Szentháromságról kellene a második cikket címezni, mert csakis arról van benne szó. Határozottan vallják a háromszemélyű egy Istant, a Szentháromságot, bár

ezt a mesterszót óvatosan kerülik. Hogy miért? nem látom, holott a tan, melyet vallanak, katholikus tan, vagy, ha úgy vesszük, régi protestáns tan, mert e pontban a reformáció és a katholikusok között nem volt eltérés. Csak abban hibáznak részben, midőn e tan megismerésének forrását jelölik meg. «Ezen Istennek ismeretéhez – így szól a Hitvallomás – az ember egyedül a Szentírás isteni kijelentése és *a Szentlélek által juthat*».

Itt a Szentlélekre való hivatkozás a «de inspiratione privata» elavult protestáns tannak a maradványa, melyről a protestáns Michaelis már régen megmondta, hogy ő azt sohasem tapasztalta. A protestánsok t. i. a XVI-ik században elvetvén az egyház tanítói tekintélyét és nem bízván egészen az emberi észben, úgy segítettek a dolgon, hogy azt állították, hogy az egyes hívőt a Szentlélek világosítja fel az írás igaz értelméről, midőn azt magában olvassa. Ez afféle pótlószere akart lenni az elvetett egységesítő tanitani tekintélynek, mely pótlószernek alkalmas voltára azonban hatalmasan rácáfolt a tapasztalat, a protestánsok rendkívüli megoszlása a Szentírás értelmezésében, ugyanegy Szentlélek állítólagos sugalmazása mellett.

Nem is történhetett ez máskép, mert a Szentlélek ebbeli szerepéről való vélekedésük egy

nyilvánvaló félreértesen alapult. Egy szentírási helyet értettek félre. Tudniillik Jánosnál (14, 26.) Krisztus apostolainak mondta: «A Szentlélek, kit az Atya nevemben küld, megtanít *titeket mindenre*». Ez az úgynevezett charisma veritatis, mellyel Krisztus az apostoli testületet felruházta csalatkozhatatlanságának biztosítékául. A protestánsok ellenben ezt *minden hiuöre* vonatkoztatták, azért nem is felelhetett meg az eredmény várakozásuknak.

Ma már minden efféle régi keresztenyi gondolatukban csalódva, Harnacknak hisznek, ö az ő inspirátoruk. Úgy volt ez mindig, a régi tévtanítókkal is. A helyes alapról, a Krisztus intézkedéséről lelépve, a lejtőn nincs megállapodás, a mint ezt majd a baptisták is fogják tapasztalni, bármennyire őrzik is ellen (a 10. cikk szerint) prédkátoraiat s bármennyire ragaszkodnak is a magánsugalmazáshoz.

3. cikk. A bűnről.

(Itt nem egyszerűen bűnről, melyen a személyes bűnöket értjük, hanem az eredeti bűnről, természetéről s következményeiről van szó, melyekről – Luthert követve – szentírásellenesen vélekednek.)

Megint rossz cím, mint az előbbi esetben. Tudniillik e cikkben az ősbűnről vagy az ere-

derti bűnről van szó; a bűn alatt ugyanis közönségesen jelen személyes bűneinket szoktuk érteni. Különben vallják az ősbünt s Ádám bünbeesésének elbeszélésében nem látnak mithoszt, mint a modern protestánsok. A kinyilatkoztatás alapján állanak. Csak következményeiről beszélnek rosszul, a régi, XVI-ik századi módon.

A cikk szerzője, Luthert követve, az első ember állapotában nem ismeri a különbséget, mint a kinyilatkoztatás tanítja, az emberi, a természetünkhez tartozó, tehát a természes-tes és a kegyelemből neki jutott természet-feletti javak között. (*Discrimen inter bona naturalia et inter super-praeterque naturalia.*) Mondja ugyan, hogy Isten az első embert «igazságban és szentségben teremtette», de ennek az értelmét nem érti, illetőleg Luther szerint fogja fel, úgy, mintha minden, a mivel Ádám teremtésekor bírt, szorosan az emberj természethez tartozott volna s mintha anélkül nem is teremtethetett volna, hogy meg ne szűnjék valódi embernek lenni. Szóval a baptisták nem ismerik a különbséget, mint a theologiában mondjuk: *inter statum naturae purae et inter statum naturae elevatae.*

Innen a furcsa állítások a bünbeesés következményeiről. Az ember «elveszte teremtőjének

képmását»; pedig a *theologia* a kinyilatkoztatás alapján úgy tanítja, hogy az Isten képmása az emberben az eszes lélek, tehát ezt vesztette volna el? Hisz ez különbözteti meg az állattól! Dehogy veszítette el. Ádám vétkezett ugyan, elveszítette a természetfölötti (malaszt) és a természen kívüli (az érzéki vágy hiányát, a test halhatatlanságát) javakat; de megmaradt embernek.

Ebből a tanból értjük meg, miért utalja a Hitvallomás az 1. cikkben az Isten megismérését a kinyilatkoztatásra, mint forrásra, mikor Isten létének megismerése észigazság. Azért utal oda, mert Luther szerint – s ezt ismétli itt a Hitvallomás – az ember az eredeti bűn folytán egészen megrömlött; elvesztette észbeli erejét és szabad akaratát. «*Truncus*» fatuskó lett belőle. Tehát szerinte ez az ereje vesztette ész képtelen lett az Isten megismerésére, a kiről ilyformán csak a kinyilatkoztatás taníthat ki. Pedig ez nagyon rossz okoskodás. Mert ha eszünk a saját erejéből megismerésre képtelen, vajon akkor hogy ismeri fel a kinyilatkoztatáson, hogy az isteni eredetű? Az egyház a trienti zsinaton kárhoztatván e tant, megvédelmezte az észt, melynek erejéről a tapasztalás tanúskodik. Igen, az egyház védte meg az észt Lutherrel szemben, amint most

ismét a kinyilatkoztatást kénytelen védeni az új, vagyis a racionalista protestánsok ellenében.

Hová is lett volna már eddig az idők folyamán a keresztenység a kath. egyház védő, a szélsőségeket elhárító szerepe nélkül?

S minthogy az emberek – folytatja továbbá a Hitvallomás – valamennyien Ádámnak magvából származtak, mindenjában egyenlöképen bűnös és *teljesen megromlott* természetnek részesei.

Nem teljesen megromlott, hanem csak meggyengült a természetünk, mivel a kinyilatkoztatott tan szerint az ember a bűn folytán csak azt vesztette el, a mi kegyelemből, ajándék-kép volt neki adva (így a megszentelő malaszt stb.); de semmit sem vesztett el abból, a mi emberi természetét képezi. Olyan a bűnbe esett és a kegyelemtől megfosztott ember közt a különbség, mint a ruha nélkül való és a ruhájától megfosztott ember között. Terjes, egész ember mindenkor esetben, csakhogy más-más módon jutott a ruhatlansághoz.

Az első ember természe tehát a bűn folytán nem romlott meg, annál kevésbbé romlott meg teljesen, legfeljebb meggyengült. Utódai-val is így áll a dolog, azokról sem lehet mondani, hogy «minden jónak cselekedetére szintén alkalmatlanok s kedvetlenek». Ha az el-

változott körülmények folytán megnehezült is, de azért megmaradt a képességük némely etnikai jó cselekedetekre, csak az üdvösséges cselekedetekre nem képesek. Ehhez malaszt keil.

Teljesen félreérlik e tekintetben szent Pált (Róm. 8, 7.), midőn szavait az ember teljesen romlott természetének bizonyítására idézik. Nem értenek az exgezishez, sőt még a nyilvánvaló szöveg megértéséhez sem. Mit is mond szent Pál? Azt mondja: «*Mert a test törekvése ellenségeskedés Isten irányában. Mert az Isten törvényének nem engedelmeskedik, mert azt nem is teheti.*» S még alá is húzzák az utolsó szavakat. Pedig kiről van itt szó, talán a bűnbeesett emberről? Szó sincs róla. Szent Pál a test bölcseségéről, mint köznyelven mondják: az érzéki vágyról beszél, melynek valóban a természete ellen volna, ha nem a szertelen érzékkiségre, hanem Isten törvényének követésére vezetne.¹

A bűnbeesés természetétől függvén a megváltás, a megváltással pedig velejárván a malaszt, a megigazulás természete, szóval az egész kereszteny életrend: képzelhetjük, hogy a bűnbeesésről, mint kiinduló pontról való ezen hibás felíogás egy egész hibás tan rendszert

¹ Bisping: Erklär, des Briefes an die Römer. 239. 1.

vont maga után, egészen más keresztenységet, mint a melyről a Szentiratok szólnak.

4. cikk. **A megváltásról.**

(Helyesen vallják a megváltás jelentőségét, csak Lutherrel együtt abban tévednek, hogy a benne való részesedés egyedül hit, illetőleg bizalom által történik.)

Túlzásba esnek a baptisták, midőn azt mondják, hogy «Isten az embert bukásának rettentetés következményeiből más módon meg nem szabadíthatta, mint szent igazságának tökéletes kiengesztelése és kielégítése által» s ezért elrendelte az Ő egyszülött Fiát, a Jézus Krisztust, engesztelő áldozatul. Arra nézve t. í., hogy vájjon a megtestesülés föltétlenül szükséges volt-e, vagy Isten más módon is megválthatta volna-e az embert? nem ismerik a nagy theologusok fejtegetéseit; de egyebekben az egész pontban szépen adják elő a megváltás jelentőségéről szóló kinyilatkoztatott tant, Jézus helyettesítő elégtételét, a kinek megváltása üdvösségeünknek egyetlen oka. Általa nyerünk erőt a bűnt gyűlölni s neki meghalni, a jót akarni és cselekedni. Végén azonban ott van a régi protestáns pecsét ráütve az egészre: a hit vagy bizalom, mert a Hitvallomás sze-

rint: «a dicső megváltásnak áldásait *hit által* fogadjuk el».

Ez a bizalom az üdvözülésnek, illetőleg a megváltásban való részesedésnek ama könnyű módja, mely egyesülve a következő pontban tárgyalt elválasztásról szóló tannal, mindenkor a XVI. században annyira meglazította az erkölcsöket és pedig nem az emberek gyarlóságánál, hanem eme tannak minden jó cselekedet szükségét kizáró elvi jelentőségénél fogva, hogy maga Luther kénytelen volt bevallani, mikép az emberek csakugyan jobbak voltak az új evangélium hirdetése előtt.

Az egyedül üdvözítő hitről szóló tannak főbenjárók a következményei. Miatta fölöslegessékké válnak a szentségek, mise, gyónás, böjt, fogadalom, fölöslegessé az egyház; mert a hívesre, illetőleg Istenbe vetett bizalomra az ember elég magának, másra nem szorul, kivált ha hallja, illetőleg hallotta Luthertől: vétkezzél erősen, de higgy erősebben és üdvözülsz. Ha mégis megtartották a keresztségét, az úrvacsorát s egyebet, ez már ezen elv logikája ellen történt, mint sok történik az életben a logika ellen. A baptisták, mikor szintén ezt a régi protestáns tant vallják, vájon hogyan olvassák és értelmezik pl. szent Jakab levelét, melyet Luther elvetett, ök meg megtartottak

s a melyben oly világosan van mondva: a hit cselekedetek nélkül holt, semmit sem ér? Azt ellenben helyesen vallják Jézusról, hogy: mint főpap esedezik érettünk az Atyánál s ve-lünk vagyon minden napon a világ végezetéig s majdan végül bevezet a mennyelekbe, hol el-készítette nekünk a helyet. Mennyire távol vannak Sárospatakon az ilyen vallomástól!

5. cikk.

Az üdvösségre való elválasztásról.

(Föltétlen praedestinatiót tanítanak Kálvin értelmében, ez pedig kinyilatkoztatásellenes.)

Igazi fatalisztikus pont, Kálvin eredeti rend-szerből átvéve, a föltétlen praedestinátorról, mely vagy kétségbeejtí az embert, vagy ha könnyelmű, véghetetlen féktelenségre vezeti, t. i. ez az embernek az örök életre Isten által történt föltétlen elválasztásáról szóló tan. Erről mondta hesszeni Fülöp a XVI. században: vagy vagyok praedestinálva az örök életre, vagy nem vagyok. Ha vagyok, akárhogyan élek, el nem kárhozom; ha pedig nem vagyok, akár-mit csinálok, úgy is elkárhozom, tehát élek kedvemre.

Baptistáink a régi rideg álláspontra helyez-kednek, mely kétségbeejtheti az embert s előre

útját szegi annak, hogy ő maga is törekedhessék becsületes élet által az üdvösségre. «Az elkárhozott emberi nemzetseg közül – mondja nagykomoran a Hitvallomás – *azon egyének*, kiknek az idők folytán a megváltás tényleg sajátjokká válik, az Atya által el is választattak, neveik az égben felírottattak, ők maguk a Megváltó kezeibe adattak, mint az Ő tulajdon népe, mint nyájának juhai, kikért életét adni készen volt (a Függelék a 23. pontban ennek ellentmond, mert e szerint: «az Úr Jézus az összes emberiségért áldozta fel magát»), mint örökség, mint halálos küzdelmei zsákmánya s mint menyasszonya. Ezeknek adatott az örök élet a Krisztusban s egyszersmind *elrendeltettek mindazon eszközök*, melyek őket a Krisztusban való hithez, a szentséghez s az örök üdvösséghoz juttassák (mire való volna tehát az ember jó törekvése? megy itt minden magától, «el van rendelve»). Istennek ezen rendelete változhatlan és örök, úgy hogy azok, a kiket illet, az elválasztottak, a Krisztus kezeiből ki nem ragadtathatnak, sőt inkább *Istennek ereje által* a Krisztusban való hitben és szeretetben megtartatnak, míglen dicsőségének örökös társai lesznek.»

Így adja elő az elválasztás tanát a baptista Hitvallomás.

Islen ténykedése itt minden, emberé semmi. Ha pedig így van, akkor egyik ember nem tehet arról, hogy el van választva, a másik meg arról, hogy a kárhozatra van kijelölve. Vájjon micsoda felfogás ez az Istenről, az Isten igazságosságáról? Hogyan érvényesül akkor az a józan igazság, melyet szent Ágoston így fejez ki: a ki teremtett nélküled, nem fog üdvözíteni nélküled? Vájjon tartanak-e a baptista prédkátorok buzdító beszédeket a hívekhez? s ha igen, amint hogy tartanak, vájjon minek? Minek akkor azok az ájtatossági gyakorlatok, melyeket ez a Hitvallomás előír, minek a keresztség akár folyóvízben, akár medencében? Minek maga ez a Hitvallomás, minek minden, ha az emberre nézve minden öröktől fogva feltétlenül el van rendelve s ő azon változtatni, a saját sorsára befolyni nem képes?

Ebben a tanban a Szentírásnak egy alapos félreértése jelentkezik, melyet nehéz nemcsak az Isten eszméjével, de a józan ésszel is megegyeztetni. Pedig az életbe is belevette magát ez a kalvinisztikus tan, mikor a szerencsétlenül járt emberről azt mondják: *úgy volt neki Ítélice*, mintha csak az Isten volna a bünnek, a bajnak szerzője. Egészen más a praedestinációnak tartalma a kinyilatkoztatás s következéskép a kath. tan szerint.

Isten előrelátja, kik fognak üdvözülni, mivel minden tudó; de ez az üdvözülés nem Isten absolut akaratánál fogva, hanem az üdvözölendők előrelátott érdemei folytán fog megtörténni. Nem mintha minden tekintet nélküл némelyeket öröktől fogva az örök dicsőségre elválasztott volna, másokat pedig örök kárhozatra; hanem a kiknek érdemeit előrelátta, azoknak üdvösségeit elrendelte. A praedestinatio föltételes és nem föltétlen.

«Quos praescivit, hos et praedestinavit», «a kiket eleve ismert, eleve is elrendelte azokat, hogy hasonlókká legyenek az ő Fia ábrázatához», tanítja szent Pál. (Róm. 8, 30.) Szent Ambrus pedig Pál szavait így értelmezi: «Kiket előre ismert, azokat előre elrendelte (praedestinavit); mert nem előbb rendelte el őket, mint ismerte, hanem a kiknek érdemeit előrelátta, azoknak jutalmát előre elrendelte».¹ Oly világos beszéd, hogy ahhoz kétség nem fér.

Amint az előretudás az Isten tökéletességéhez tartozik, úgy az isteni előretudással kombinálódik a praedestinatio tana. Szokása szerint gyönyörűen megvilágítja ezt az isteni előretudást, melyben az egyes emberek sorsának előrelátása is bennfoglaltatik, sz. Tamás. «Aeter-

¹ Ambrosius, De tide 1. 5. c. 6,

nitas tota simul existens ambit totum tempus. Unde omnia, quae sunt in temppre, *sunt Deo ab aeterno praesentia*, non solum ea ratione, qua habet rationes rerum apud se praesentes, ut quidam dicunt, sed quia eius intuitus fertur ab aeterno super omnia, prout sunt in sua praesimalitate».¹ Nem azért üdvözülnek az egyes emberek, mert Isten előrelátta őket; hanem azért látta előre, és ennél fogva elrendelte, mert érdemeikkel meg fogják szerezni az örök üdvösséget.

Különben maga Jézus Krisztus egész világosan kitanított erről. Föltételhez kötöttnek mondotta az örök életet. «Ha az életre be akarsz menni, tartsd meg a parancsolatokat». (Máté 19, 17.) Semmisem világosabb e tekintetben, mint előadása az utolsó ítéletről. «Akkor majd így szól a király azoknak, kik jobbja felől lesznek: Jöjjetek, Atyámnak áldottai, bírjátok a világ kezdetétől nektek készített országot. *Mert* éheztem és ennem adtatok, szomjúhoztam és innom adtatok...» (Máté 25, 34.) Megindokolja az ítéletet, mely a jóknak javára dől el, *mert* jól cselekedtek. Ez a «mert» isteni indokolási jelent; már pedig ha az elrendelés *feltétlen* volna, mini a baptisták Kálvin

¹ Sum. Theol. I. q. 14. a. 13.

után tanítják, ilyen indokolásnak nem volna helye.

A föltétlen praedestinatiót tehát Mohamed és Kálvin álmodta. Ez megölője minden jóarvaló törekvésnek, igazi fatalizmus; míg ellenben a kinyilatkoztatás tana a föltételes elrendelésről jóra serkent, cselekvésre, tökéletességre, haladásra buzdít. Munkába fogja be az embert. Eléje tartja a nagy programmot: a ki teremtett nélküled, nem fog üdvözíteni nélküled.

6. cikk.

A. kegyelemeszközökről s ezek sorrendjéről.

(Kegyelmi eszközeik: az Isten igéje, a keresztség, az úrvacsora és mindenekfölött az imádság. Különös, hogy kegyelmi eszközökről beszélnek, de a kegyelemről magáról nem szólnak, ez a tan hiányzik a Hitvallomásban.)

Mint előbb említettem, a föltétlen elválasztásról szóló tan tulajdonképen fölöslegessé tesz nemcsak minden vallást, de a hitet, illetőleg bizalmat is isten iránt, mint üdvözítő eszközt. Azonban ők másképen gondolkoznak, mivel a kereszténységből tabula rasât csinálni még sem akarnak s nemcsak a hitet tartják szükségesnek, hanem a hiten kívül még kegyelmi eszközökről is beszélnek, sőt azoknak a sorrendjéről is, mert ilyenek nélkül – testből és

lélekből állván az ember – valóban nehéz volna az embereket valamelyes vallásfelekezetbe csoportosítani. Külső kötelékek nélkül ez nem megy. Nincs ugyan a dologban logika, de máskép eljárni ok alig lehetett.

Nehéz volna ugyan megfelelni arra a kérdésre, hogy miért azok a kegyelmi eszközök, a melyekről beszélnek s miért nem több, vagy kevesebb; továbbá honnan tudják azt a sorrendet, melyet Istennek tulajdonítanak? – ép azért egyszerűen meg kell elégednünk a tényel, melyet elibénk állítanak. «Legelőbb alkalmaztatik – így szólnak – *a)* az Istennek igéje. Tehát ez volna az első kegyelmi eszköz, mi, dogmatikus szemmel nézve az állítást, különös értelmezése az eszköz szónak. Kik ez által – így folytatják – a Szentlélek befolyása következtében megtértek (ismét különös értelmezése a megtérés szónak, mely tulajdonkép a kegyelem s az ember közreműködésének a műve!), a Krisztus anyaszentegyházához csatoltatnak *b)* a keresztség által. Az anyaszentegyház tagjai ünneplik *e)* az Úrvacsorát, a Krisztus halálának kihirdetése s a vele való legbensőbb közösség végett.» Hogy mit tartanak az Eucharistiáról, mit a kenyérről és borról, itt nem mondják meg, de hogy áldozati jellegét nem ismerik el, nyilvánvaló. Miséjük nincsen.

De – így végeznek az eszközökkel – az imádság a lelke (?) mindezen eszközöknek, valamint általában a kegyelmi állapotnak; »ez megjelenik az új élet első pillanatával és soha többé el nem múlik».

Erre a pontra sokszor hivatkozunk majd az alábbiakban, mikor a Hitvallomás taglalásánál éppen ellenkező állításokra fogunk bukkanni.

Különben, mint látjuk, érthetetlen egy új fogalma és szerepe ez az imádságnak, valamint a kegyelmi állapotnak, melyről világosan mondják, hogy soha többé el nem múlik. De ha a kegyelmi állapot az új élet első pillanatától fogva el nem múlik, minek lesz akkor az eszközök további használata? A baptisták ezen nem gondolkoztak.

7. cikk.

A bűnös megtéréséről az Istennek igéje által.

(A baptisták megigazulást tana. Megindítja az Isten igéje, végrehajtja a Krisztusban való hit, egészben pedig a Szentlélek műve. Az Isten igéje alatt ebben a Hitvallomásban foglalt tan értendő. Az ember a megigazulással szemben csak afféle szenvédőleges alany. Erre az egész fölfogásra rácáfol a kinyilatkoztatás, a baptista hitnek «egyedüli» hitszabálya: maga a Szentírás.)

Jóllehet az előbbi pontban, a kegyelmi eszközök között, már volt szó az Istennek igéje-

ről (az evangéliumi tant kell érteni alatta), itt még külön visszatérnek rá, mint a bűnös ember megtérésének eszközére.

Ez volna, mint mi mondjuk, a *megigazulásnak baptista tana*, egész világnézzel különböző a mi tanunktól. Itt az egész folyamatot az Isten igéje indítja meg, nálunk a malaszt. De nyomban azt kell kérdeznünk, hogy melyik Isten igéje ez a nagy eszközlő a baptistáknál? Ha azt mondanák, hogy az emberben, midőn a Szentírást magában olvassa, indul meg a megigazulási folyamat, még úgy ahogy lehetne a dolgot érteni; de a baptisták nem utalják híveiket a Szentírás tanulmányozására, ellenkezőleg a 10-ik cikkben (vének és tanítók pontja alatt) az evangélium tanai alatt «ezen jelen hitvallomásban» foglaltakat értik, melyektől se a prédikátornak, se a hívőnek eltérnie nem szabad. Hát ez különös egy felfogása az Isten igéjének, kivált az olyannál, a ki e tekintetben a szabad vizsgálat elvét vallja; de hát logika ide, logika oda, ök e szerint mégis csak a prédikáció hallgatásától keltezik a megigazulás (az üdv útjának) kezdetét.

Lefolyása szerintük ez volna: az ember az Istennek Igéje által, mely élő és látható (talán hallható?!?) bűneinek mély álmából felébresszeti (már a ki!), bűneit és hibáját megisméri

(én még olyan prédikációt, melynek hallatára bűneimet megismertem volna, nem hallottam, valamely lelkiismeretvizsgálati tükör olvasásakor igen!) és szívből bánja. Veszedelmének érzetében a Krisztushoz, mint egyedüli meggementője és üdvözítőjéhez menekszik s az Ő benne való hit által veszi el bűneinek bocsánatát (ez pótolja a mi gyónásunkat I) s szívbeni bizonysságát annak (vájjon ki érezte ezt a bizonyosságot?), hogy ő Istennek gyermeke s az örök élet részese. A bűnös szívének és értelmetének e nagy átváltozása kizárálag a Szentléleknek műve (hát az ember nem működik közre a saját megigazulásánál?), ki Istennek kegyelmes akaratja szerint az Igét (már t. i. a Csopják által írt ezen «Hitvallomás»-t!) mindenható, sikerdús hatásával kiseri; ezáltal a testies érzületű bűnös újjászületését eszközli, szívét megnyitja, lelkét megvilágosítja s a Krisztusban való élő hitet létrehozza.

Ez baptisták szerint a megigazulás lefolyása, az a lelki folyamat, a hogyan az ember bűnösből újjászületetté válik, Isten fiává leszen. A folyamatot az Isten igéje, illetőleg valamely prédikáció indítja meg. A mi az egészben feltűnik, az az egyszerű kérdés, hol ebben a lelki műtétbén az ember, az ember közreműködése, az ember hozzájárulása? Mindent a Szentlélek

végez, a minél fogva az embernek az egész megigazulás, ez a nagy isteni mű, mely fölér a teremtéssel, mint sült galamb, készen repül a szájába. Hogy az ember hite által veszi bűneinek a bocsánatát s szivébeni bizonysságát annak, hogy ő Istennek gyermeké! De az a hit, az a bizonysság s a többi mind, hogy kizárálag a Szentlélek műve. Hát az ember részesedése e műben, az ő cooperatiója? Hisz akkor az ember egy érzéketlen eszköz csupán (nem hiába mondta Luther: *velut in anime quoddam*), csak szenvédőleges alanya a nagy műtétnek! Valóban jól mondta azért egykor Melanchton, hogy: a protestantizmusban könnyű élni (könnyű megigazulni), de a katholicizmusban jobb meghalni. Semmi sem is volna könnyebb az ilyen megigazulásnál, mely, mint látjuk, egyenes folyománya az eredeti bűnről s következményeiről vallott hamis tanuknak. Mindez azonban a józan ész és a józan morál ellen van s teljesen ellenkezik a kinyilatkoztatással!

Krisztus ezt mondja a többi között: «Nem minden, a ki mondja nekem: Uram, Uram! megyén be mennyeknek országába (íme a hit elégtelensége!), hanem a ki Atyám akaratját cselekszi». (Máté 7, 21.) – Szent Pál: «Legyen bár oly teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezhessem, ha szeretetem nincs: semmi vagyok».

(I. Kor. 13, 2.) – Szent Jakab: «A hit, ha cselekedetei nincsenek, holt önmagában». (2, 17.) És továbbá: «Cselekedetek által igazul meg az ember és nem csupán a hitből». (2, 24.) Majd ismét Krisztus: «Ha bűnbánatot nem tartotok, mindenjában hasonlókép elvesztek». (Luk. 13, 3.) Egy szóval a Szentírás szerint a hiten kívül sok mindenféle szükséges az ember részéről a megigazuláshoz, a mit szent Ágoston így foglalt össze: «A ki teremtett nélküled, nem üdvözít nélküled» (non te justificabit sine te). Hamis tehát a baptisták fogalma az egyedül üdvözítő hitről, valamint hamis volt, a honnan e tant vették, a régi protestánsoké; hamis a megigazulási tanuk is.

A megigazulás megindulását sem a prédi-káció hallgatásától keletkezteti Krisztus, hanem az isteni kegyelem titkos működésétől. «Senki nem jöhет éн hozzá – úgymond – ha csak az Atya, ki engem küldött, nem vonzza őt». (Ján. 6, 44.) A vonzás itt a malaszt. Azután, ha csupán «a hit által venné az ember bűneinek bocsánatát», miért ruházta föl Krisztus apostolait bűnbocsátó hatalommal? «A mint engem küldött az Atya, én is küldelek titeket (saját hatalmát, saját missióját ruházza át apostolaira). A kiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik; és a kiknek meg-

tartjátok, meg vannak tartva.» (Ján. 20,21-3.) Ebben egyrészt a hívek kötelezettsége foglaltatik bűneik meggyónására, másrészt az apostolok birói hatalma a megismert bűnök feloldására vagy fenntartására; a miért is az egyházatyák nem a hitet, hanem a gyónást nevezik a hajótörés (bűnbeesés) után való mentődeszkának.

És ha – mint vallják – az ember «a hit által venné szívébeni bizonysságát annak, hogy ö Istennek gyermeke», vagyis ha valaki biztos lehetne megigazulásáról, miért mondta akkor szent Pál: «Semmiben sem vádol ugyan lelkismeretem, de még azért nem vagyok igazolva?» (I. Kor. 4, 4.)

Biztos lehet az ember egyről, hogy t. i. előkészült a megigazulásra, hogy teljesítette a föltételeket; de bizonytalannak marad minden előkészületének minősége, értéke.

Nem való tehát a baptisták tana a megigazulásról, hanem egyszerűen szentírásellenes; nem egyedül a hit eszközli azt s nem is egyedül a Szentlélek, az embernek magának hitén kívül még más cselekedetekkel is kell előkészülnie. Tehát nem szentvedőleges alanya a megigazulásnak, hanem nagy része van benne.

Összegezve a kinyilatkoztatott tant, a trienti zsinat (VI. 6. fej.) így írta le a megigazulás lefolyását: Előkészítetik az ember a megigazulásra akképen, hogy az isteni *malaszt* által

indíttatva és segítetve s *hitre* gerjedve a hal-lomás után, szabadon az Istenhez fordul, igaz-nak tartván minden, a mi istenileg kinyilat-koztatva és ígérve van, különösen pedig azt, hogy a bűnös az Isten-től nyer megigazulást az ő kegyelme által és a megváltás által, mely Jézus Krisztustól vagyon: ekkép megértvén bűnös állapotát az isteni igazságosság *félelmé-től*, mely üdvösen átjárja, az isteni irgalmas-ság szemléletére tér át, a minek folytán *remény* ébred benne, hogy Isten Krisztusért irgalma-z neki s azért őt, a megigazulás forrását, *szeretni* kezdi, a miért is gyűlöettel és *utálattal* fordul bűnei ellen, vagyis arra a bánatra hangoltatik, melynek a keresztségét (a megkereszteltnél pedig a penitenciatartás szentségét) megelőznie kell, míg végre fölteszti *magában*, hogy fölveszi a keresztségét (a megkeresztelt, hogy gyónás-hoz járul), új életet kezd és megtartja az isteni parancsolatokat.

Ez a megigazulás képe a Szentírás szerint, melytől a baptisták, követve a nagyobb protestáns felekezeteket, annyira eltértek. Látjuk benne az Isten és az ember együttes művét, a valódi újjászületést, melynek folytán a bűnös-ség állapota megszűnik, az ember az isteni ma-lasztal szünteti meg, lelkileg megújul s való-ban új életet kezd. A protestánsoknál a hamis

kiindulási pont, az egyedül üdvözítő hit (illetőleg bizalom) folytán az egész tanitási rendszer hamis alapon áll és hamis következtetésekre vezet. Nekik a bűnbeesett ember Luther szerint «fatuskó» lévén, szentvedőlegességre kárhoztatják; szerintük annyira képtelen minden jóra, hogy maga az az «egyedül» üdvözítő hit is benne «kizárálag a Szentlélek műve».

A katholikus tan szerint a bűnös valóban megigazul (ez a belső megújulás), a protestánsoknál csak igaznak nyilvánítatik, Jézus érdemeinek köpönyegével befödetik, hogy igaznak lássék. Ott munkára indítatik az ember, itt szent-vedőlegesen viseli magát, a mi hogy az erkölcsi törekvésre, az erkölcsösségi előmozdítására ha valaki levonja ennek a következményeit, minden eredménnyel járhat, a dolog természetéből következik.

8. cikk.

A szent keresztségről.

(Az egyedül üdvözítő hit mellett tulajdonkép nem lévén helye hitrendszerükben, kiforgatják jelentőségből. A keresztséghez a baptisták szerint a megigazultak járulnak tehát üres ceremónia az. Ha pedig jelnek, vallomásnak veszik, mellyel a megkeresztelt magát Krisztus tanítványának vallja, arra hasonlíthatlanul alkalmasabb pl. a kereszvétés, mint a meg nem ismételhető egyszeri víz alá merülés.)

A megigazulás tanánál pontot tehetnénk s ha logika volna a protestantizmusban, kellene

is tenni a Hitvallomásban, azaz be kellene fejezni. A megigazulásban éri el a földi üdvözülés tetőpontját; de arra, szerintük, elég az ember részéről a hit, illetőleg Istenbe vetett bizalom, az egész különben «kizárálag a Szentlélek műve». Mi kell még több? Az eredeti büntől teljesen megromlott ember, a «fatuskó», az üdvössége munkájában mire szorul még?

Azonban keringünk tovább, mert a «Hitvallomás» tovább folytatja a cikkekéi – a kegyelemesközökről. Pedig az egyedül üdvözítő hit mellett minden más eszköz fölösleges az üdvösségre; de hát ők, követve Lutherékat, még sem akarták feladni a keresztségét, annyira összeforrott az az egyház életével, hogy elvétése nyilvánvalóan újítóknak tüntette volna fel őket. Megtartották, de természetesen egész jelentőségét fölforgatták.

A formáját ugyan helyesen adják: abban áll, hogy a megkeresztelendő az Úrnak erre rendelt egy szolgája által az Atyanak, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében egyszer víz alá merittessék (a Szervezet 27. §-a szerint folyó vízben, vagy egy azon célra fölállított medencében) és abból ismét kiemellessék. De már a keresztség alanyáról és a keresztség hatásáról (de efficacia) rosszul beszélnek.

A Szentírás – így szólnak – egészen hatá-

rozottan meg is jelöli (?) azon személyeket, kik magukat ez intézménynek (a keresztségnek) alá vessék s a kegyelemeszközött hálás szívvel megragadják, ugyanis egyedül oly emberek, kik, mintegy bármely néphez tartoznak is, előbb az evangélium és Istennek szabad kegyelme által bűneiktől megtérítettek a Krisztushoz s ő benne teljes szívvel hisznek, mint megváltójukban. Tehát a felnőttek és megigazultak.

Csakhogy ez megfordítása az oksági viszonynak, mivel a Szentírás szerint épen a kereszt-ség a megigazulás szentsége, benne nyer a bűnös megigazulást. Persze, a ki a «hitet» vallja a megigazulás egyetlen eszközének, az a keresztségről csak így beszélhet. De vájjon így beszélt-e róla Krisztus? Ő azt mondotta: «Bizony, bizony, mondomb neked, ha ki újonnan nem születik (ez a megigazulás) vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába». (Ján. 3, 5.) Nisi quis renatus fuerit *ex aqua*, íme ez az *ex praepositio* mutatja az oksági viszonyt a víz és a lelki újjászületés közt. A vízből, a víz által származik az, mely a Szentlélek eszköze. Továbbá olvassuk: «Péter pedig monda nekik: Keresztellessék meg mindenitek Jézus Krisztus nevében *bűneitek bocsánatára*» (*in remissionem peccatorum vestrorum*). Ap.

Csel. 2, 38. Ez az *in praepositio* vajjon azt mutatja-e, hogy a már előbb megigazult ember járul a keresztséghez, vagy megfordítva, hogy a keresztségben igazul-e meg?

Tehát a Szentírás szerint a keresztség az újjászületés, a megigazulás eszköze az eredeti bűnben levő emberre és nem a már újjászületett járul a keresztséghez. Minek is tenné, ha már előbb a hit által igazult meg, mi célja volna annak?

Erre így felelnek a baptisták: «A keresztség a krisztusbani hitnek és szeretetnek *első gyümölcsé*; a bűnösnek (?) ünnepélyes nyilatkozata és vallomása, hogy magát testtel s lélekkel a Krisztusnak általadja». Ugyan furcsa vallomás, mely vízbelépéssel történik! S az is csak egyszer történhetik. Aztán hogyan lehet a keresztség a «bűnösnek» vallomása, ha a keresztséghez megigazultak járulnak? Kertelnek a baptisták, össze-vissza beszélnek.

Ez különben a régi protestáns tan a szentiségek hatásáról, melyeket – a hit miatt – egészen kivetkőztettek jelentőségükötől s egyszerű jelekké lefokoztak. Pedig ha már jelek-ről van szó, akkor a keresztfelvétés sokkal alkalmasabb jel e célra, mellyel mindenki előtt s minden alkalommal, esetről-esetre, Krisztus

követőjének vallhalja magát az ember, pl. a zsidók vagy pogányok előtt.

Majd meg: «A keresztség azonban egyszer-smind Istennek ünnepélyes nyilatkozata s biztosítása (ugyan? ez merő képzelődés!) a hívő, megkeresztelendő irányában ... hogy ő Istennek kedves gyermek». Hol nyilatkozik erről Isten a keresztségnél?

Itt egyúttal megfeledkeztek az előző 7-ik cikkről, mert ott ugyanezt mondták már a hitről is. «Az ember a Krisztusban való hit által veszi bűneinek bocsánatát s *szívébeni bizonyságát* annak, hogy ő Istennek gyermek». Szóval a sola fides salvificans miatt nem tudják, mit csináljanak a keresztséggel; össze-vissza beszélnek, mert így legalább mondhatják, hogy beszéltek valamit róla s hogy joggal nevezik magokat keresztelt keresztyéneknek. Csak a kinyilatkoztatás nem ad nekik igazat s egyúttal nyilvánvalóvá lesz ebből, hogy a polgári iskola egyik osztályában sem tanítanak logikát.

Aztán nem mondják ugyan nyíltan, de az egész szöveg föltételezi, hogy szerintük csak a felnőtt ember lehet a keresztség alanya. Ebben különböznek a többi protestánsoktól, akik a gyermekkeresztelest érvényesnek tartják s ki is szolgáltatják, mint a katholikusok.

Ezt a kérdést a Szentírásból eldöntenem

lehet; ez is mutatja, hogy nincs benne minden, amit Krisztus tanított. Egyszer azt olvassuk: «A ki hisz és megkeresztelkedik, üdvözül» (Márk. 16., 16.); másszor egész általánosságban, tehát mindenire s így a gyermekekre is vonatkoztatva; «Ha ki újonnan nem születik a vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába». (Ján. 3., 5.)

A kinyilatkoztatás másik forrása, a hagyomány, világosan beszél; Origenes írja: «Az egyház az apostoloktól hagyományként vette át, hogy a kisdedeket is meg kell kereszteni.»¹ Sz. Ágoston: «Ez az egyházban mindig volt, ezt az egyház mindig gyakorolta, mivel az ősök hitéből örökölte s végig hűségesen őrzi». ² így bizonyítja a gyermekkeresztelest a pelagianusok ellenében. Mestere, sz. Ambrus megjelölte az elvet is, melyre az eljárás támaszkodik: «Valamint minden kor alá van vetve a bűnnek (a kisded az eredeti bűnnek), úgy minden kor alkalmas a szentség felvételére». ³

A keresztséghez szükséges előkészület (erre következtetünk Márk 16., 16.: «A ki hisz és megkeresztelkedik» szavakból) szintén mindenire vonatkozik, csakhogy a felnőtt azt

¹ Origenes: L. 5. in Ep. ad. Rom. c. 9.

² Augustinus Sermo 176. n. 2.

³ Ambrosius: De Abraham I. 2. c. 11. n. 81.

maga végzi, a kisdednél pótolják a keresztszülők vagy az egyház; a kisdednél – szent Ágoston szerint – «valamint más akarat volt oka lelki romlásának (t. i. Ádámé), úgy más akarat elégséges az üdvözülésére is.»

Természetesen az egyedül üdvözítő hit rendszerében, melyet a felhevőnek kell magában ébresztenie, a baptistáknak van igazuk – Luther ellen. A gyermekkeresztelesek valójában csak a kath. hitrendszerben van helye.

9. cikk.

A szent vacsoráról.

(Szent jegyeknek tartják az ürvacsorát, mellyel Krisztus halálát hirdetik. E hirdetés által az Isten Fia «lelköknak megjelen vérének szépségében». A jegyzetben azonban halomszámról idézik a szentírási helyeket, melyek az Eucharistiának szentségi és áldozati jellegét bizonyítják. Az úrvacsora tulajdonkép a prédikáció egy neme.)

Ez is egy maradvány a XVI. századi reformációból, mint a keresztségről, a praedestinatíóról, valamint a «hit» egyedül üdvözítő voltáról szóló tanok és ép oly fölösleges a protestáns vallásrendszerben, mint a keresztség. A «hit» elvégez ott minden, a mi az üdvösségre szükséges. Mint láttuk, már a 7. cikkben kimondták: «Az ember a Krisztusban való hit által veszi bűneinek bocsánatát s szívébeni

bizonyiságát annak, hogy ő Istennek gyermeké s az örök élet részese». Ha így van, akkor minden további eszköz fölösleges, semmi további kegyelmi eszközre nincs szükség. A protestantizmusban az ember bibliával a kezében egészen elég magának az üdvözülésre.

De hát Luther még sem akart a fönnálló gyanakorlati kereszténységből s összes intézményeiből tabula rasa-t csinálni s logikaellenesen megtartotta a keresztségét és az úrvacsorát. Így került az most bele a baptisták Hitvallomásába is.

Minden szó, a mit róla mondanak, szisztemájukba nem illő terefere; de hát ha már fölveszik a taní rendszerbe, valamit csak kell róla mondani.

És mit mondanak róla? Hogy «kegyelemteljes intézmény, melyet mi megbecsülhetetlen kegyelemesköznek tartunk». Furcsa! A 6. cikk végén azt tanítják, hogy «a kegyelmi állapot megjelenik az új élet első pillanatával és soha többé el nem múlik»; a 7. cikk szerint pedig az Isten igéje «eszközli a bűnösnek ezt az újjászületését». Mi kell tehát még ehhez, mikor a kegyelmi állapot az első pillanattól, a megtérés első pillanatától fogva megvan és soha többé el nem múlik? Mit akar e mellett a szent vacsora, mint valamiféle külön «kegyelmi eszköz»? Mi szükség van rá?

Nyílt ellenmondás az egész, de hát a baptisták ezt nem értik, hanem igaznak vallják, mert a «kigondoló-bizottság» Ócsán ezt így gondolta.

Áll pedig szerintük a szent vacsora abban, hogy «a gyülekezetben *erre rendelt személy által* a szerzési igék hangoztatása és ünnepélyes hálaima után kenyér töretik s ez, valamint utána a bor is a kehelyből a gyülekezet tagjai által vétetik».

Jelentősége pedig: «Az Úr megváltottjai a vacsora által hirdetik *az ő halálát*, mint életük és üdvük egyedüli alapját. E hirdetés által az Isten Fiának *emléke* újból megelevenedik az ő szívükben s leiküknek *megjelen vérének szépségében*». Ez nem annyi, mint kegyelmi eszköz; a kegyelmi eszköz egészen mást jelent.

Gyümölcsei: «Hisszük, hogy Krisztus *ezen szent jegyekben* lelki módon táplálja testével és vérével a hívőket. (Mi célból?) A szent vacsora zálog a hívőnek, mely által a Krisztusból és az ő áldozatában való részének *tudata emeltetik* s erősítetik s az általa *hitben* elsajátított *bocsánatja a bűnöknek* mind újból *bizonyossá* válik». Már harmadik bizonyosság, pedig a 6. cikk végén már föltétlenül kijelentették, hogy «a kegyelmi állapot megjelenik az új élet első pillanatával és soha többé el nem múlik».

Kertelnek a jó emberek s mondanak kegyes szavakat, a miknek az ö vallásrendszerükben semmi értelme nincs. Alul a jegyzetekben pedig bőségesen idézik a szentírási helyeket, melyek az Eucharistia szentségi és áldozati jellegét hirdetik, de a szövegben mégis az ellenkezőjét vallják. Annak a kézzelfogható jele ez, hogy egy vallási rendszer megítéléséhez mégis csak magasabb műveltség szükséges, mint a minőt Szervezetükben a vezetők számára előírnak.

Először is szerintük a szent vacsora kiszolgáltatója «a gyülekezetben arra rendelt személy». Ki az? Elől járó, lelkész, vén vagy evangélista? Nem mondják meg. Pedig ott alul a jegyzetben határozottan van elmondva az evangélium alapján, hogy Krisztus e szavait: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre», az apostolokhoz, a 12-höz intézte.

Mi továbbá szerintük az Eucharistia? Hogy «szent jegyek». Pedig a jegyzetben idézik Krisztus szavait: «Vegyétek, egyétek, ez az én testem; és a pohárt vévén, monda nekik: ez az én vérem. A kenyér pedig, melyet én adok, az én testem».

Végre mi célja az Eucharistiának? Hogy általa, mint zálog által, a hívő tudata emellettik s erősítetik és hogy általa a hitben elsajátított bocsánata a bűnöknek mind újból bizo-

nyossá válik. Tehát az egész egy neme a pré-dikációnak, valóban különös neme, melynek azt kellene eszközölnie (tudatot emelni, bizonyossá tenni), a mit az Isten nevében beszélő hitszónok sokkal jobban idézhet elő.

A megnyirbált, átalakított s egész jelentőségéből kiforgatott Eucharistiának nincs helye e rendszerben, vagy csak így semmitmondóan, a hogy itt beillesztve látjuk.

10. cikk. Az Úrnak gyülekezetéről.

(Tulajdonkép a Szervezetbe tartozik. Feltűnő két ellenmondás benne: a keresztség egyszer fölvétel, másszor meg nemfölvétel az «Istenhez megtérő hívők» társulatába; a hitszabály egyszer az Új-Testamentom, másszor az evangéliumi tan, a mint ezen jelen hitvallomásban foglaltatik. A kizárás érthetetlen; megtértekből áll a társulat, kikben a kegyelmi állapot soha el nem múlik s mégis bűnös baptistákat akarnak kizárnai magukból.)

Egy a Hitvallomásba beletévedt szakasz ez, melyről a Szervezet már részletesen szólt. Az Úrnak gyülekezete nem egyéb, mint «Istenhez megtérő hívőknek» társulása az Úrnak többi tanítványaival, vagyis, a mit mi egyháznak nevezünk. Itt még egyszer elmondják, kik a tiszviselőik (papságot nem ismernek, de ordinatiót igen!) s miként van az ő gyüleke-

zetük szervezve. Miután e cikkel előbb már részletesen foglalkoztunk, röviden rámutatunk a benne található kettős ellenmondásra.

A cikk első sora ezt mondja: «A keresztség által fölvétetünk a Krisztusnak a földön létező gyülekezetébe». A «Felvétel» című pontban, magában a cikkben, ellenben ez áll: «Új tagnak felvétele csak szavazás által történhetik» és a Szervezet 29. §-ában is: «A belépés a szakramentumok kiszolgáltatásával összefüggésben nem áll, azért a megkeresztelés a belépéssel egy fogalom alá nem vehető». Mi tehát volta-kép a keresztség? felvétel is, nem is a gyülekezetbe? Ez az egyik ellenmondás.

A másik ellenmondás a hitszabályra vonatkozik; erről már különben a Hitvallomás általános jellemzésénél is volt szó. Ugyanis a cikk első pontjának végén ez áll: «A Krisztus igaz tanítványainak *ilyen Isten igéje szerint szabályozott szövetkezete* képezi a keresztyén gyülekezetet (az egyházat). A gyülekezet *megmásíthatlan szabálya* és zsinormértéke az *Új-Testamentom marad*». Ellenben ugyanezen 10. cikk «vének és tanítók» pontja alatt ezt mondják: «A tanítók tanításainak evangéliumi tisztaságára felügyel az egész gyülekezet (tehát a nyáj vezeti a pásztort!), mely azon esetben, ha egy predikátor az *evangelium tanaitól*, amint *ezen jelen*

hitvallomásban kifejezést találnak (!), eltérne s eltérése mellett minden intés dacára megmaradna, az illetőt azonnal elmozdíthatja hivatalától».

Egyszer a cikk szerint az alap az Új-Testamentum, másszor az evangélium tanai, a mint *ezen hitvallomásban kifejezést találnak*, vagyis a jelen Hitvallomás. Eltekintve a szabad bibliai vizsgálat elvétől, melyet ilyformán egyenesen megtagadnak, tehát a fiú megtagadja az apját, nyilvánvaló, hogy az az Új-Testamentom a világért se egy és ugyanaz a jelen Hitvallomás-sal, mert ez egyszerűen Csopják titkár műve. Azért a kettő nem is cserélhető fel, vagy nem azonosítható egymással. Ez tehát a másik ellenmondás, mely egyenesen a társulat legfőbb elvi alapját érinti.

Azért ha mondják is ugyanezen pont más részében: «Tudományos ismereteket a hivatalok számára kívánatosnak tartunk, de nem mülhatatlanoknak», ha tehát egyszerű tanulatlan emberek is lehetnek elöljáróik; de ha majd ezek ezt a könnyen félismerhető ellenmondást észreveszik és belekapaszkodnak, vájon ki fogja akkor a társulatban eldönteni, hogy melyik az evangéliumi tan? Valóban a gyülekezet, mely így indul útjára, rosszul indul.

Érdekes ebben a cikkben még a «kizárá-

ról» szóló pont is, így szól: «A gyülekezetnek, alapítójának szabálya szerint, joga és kötelesisége tagjai közül azokat, kiknek éleié hitüknek *ellentmond*, kik egy isteni törvényt megszegnek s intés által magukat bűnbánatra s igaz javulás elhatározására bírni nem hagyták, tehát a *bűnben* megmaradnak, rendes szavazás által kizární s a tagok jogait tőlük megvonnani». Kérdez ugyanis, mikor mond ellent a baptista élete hitének és melyik hit lesz az a mérték? Az evangélium, vagy a jelen Hitvallomás? Továbbá ezek a tanulatlan emberek fogják-e megítélni bűnét s mit fognak bűnnek ítélni? Végül olyan különös ez a föltételezése a bűnnek egy baptistában, mikor a 6. cikkben azt vallják, hogy «a kegyelmi állapot (benne) az új élet (a megtérés) első pillanatával jelenik meg és soha többé el nem múlik». Ha a baptista kegyelmi állapota soha többé el nem múlik, hogyan esik akkor valaha bűnbe? Ha pedig bűnös, hogyan tartozhatik az «Istenhez megtérő hívők» társulatába? Valóban különös egy dogmatika, melyben nehéz eligazodni.

Azonkívül, mint már említettem, a Szervezet minden közeget nevez egyházi szolgának, itt már csak a diakonok neveztetnek így: micsoda alapvető okmány az, mely maga veti meg alapját az előrelátható cím-viszálykodásnak?

11. cikk.

A szentségről.

(Tulajdonkép a szent életről beszél ez a cikk. Teljesen érthetetlen céllal s meg nem fogható eszközökkel kívánja a szent életre való törekvést. A baptistáknál a «Szentlélek lassanként alakítja át az embert Istennek képmásává». A baptisták csak rajongókat nevelhetnek.)

Az egész Hitvallomás legérthetetlenebb paragrafusa ez; tulajdonkép a szent életről, a szent életre való törekvésről akar beszálni, egy érthetetlen cél kitűzésével s meg nem fogható eszközök megjelölésével.

Azt mondja, a szentség abban áll, hogy «miután a bűn uralma az újszülöttnek szívébe megszüntetettet, ő most a Szentlélek folytonos behatása által minden szorgalmát megfeszíti, hogy a bűnnek, mely még mindig körül fogja, meghaljon, Istenének törvényét teljesítse s testét és lelkét élő és Istennek tetsző áldozatul hozza, mely által Isten dicsőítették».

Tehát a bűn uralma az újjászületettnek szívében megszűnt s mégis a bűn még mindig körül fogja; megszűnt benne a bűn uralma s mégis minden szorgalmát arra kell megfeszítenie, hogy a bűnnek meghaljon. Van-e, a ki érti ezt?

Majd folytatja: «Ezen igyekvésében még némely gyengeség és bűn által megejtethetik, de ezeket nem fogja kimenteni, sőt inkább mé-

lyen megbánja. Ily esetben nyugtot nem fog találni, még újból bocsánatot nem nyer».

Tehát az újjászülött is bűnbe esik, de azon lesz, hogy bocsánatot nyerjen: de kitől és mely módon? S hogyan egyezik ez az egész tan a 6. cikkben mondottakkal, hogy a kegyelmi állapot «megjelenik az új élet első pilanatával és soha többé el nem műlik?» A soha meg nem szűnő kegyelmi állapot s az újjászülöttnek ez a folytonos vajúdása hogyan egyezik össze? Már akkor igazibb Kálvin tanítása, hogy a ki a megigazulás után bűnbe esik, az tulajdonkép sohasem volt megigazulva.

Legérdekesebb azonban a cél kitűzése ennél a szentségre való törekvésnél. Ezt ekkép tüzi ki: «A szentség lényege szent és gyermekded szeretet Risten és az ő parancsolatai iránt, s a szeretet, mely a szívbe támasztatik, fenntartatik és tápláltatik a Szentlélek által, *lassanként átalakítja az embert Istennek képmásává*». Mily sajátszerű egy értelmezése az embernek, mint Isten képmásának! Vájjon mit érthetnek ezek a kegyes emberek az Isten képmása alatt az emberben? Az ember már a teremtés folytán Istennek képmása (Gen. 1, 27.), értelmes lelke folytán az¹; a baptistáknál ellenben még csak

¹ Hurter: Dogmatica II. 243. 1.

az újjászülöttnek kell azzá átalakulnia. Hát mi többiek, a kik baptista módra újjá nem születhetünk, nem vagyunk Isten képmásai? Furcsa kis bibliás vallás!

Ilyen homályos alapon vájjon hogyan indulhat el az egyszerű ember, a minőket toboroznak s hogyan válthatik benne érthetővé, tudatossá vallásossága? Ebből csak egy homályos álmiszticizmus, rajongás fejlődhetik, mely jámbor sejtésekben vész el, a keresztenység színét viselheti, de valójában sohasem lesz igazi jámborság.

Hol van ettől a valódi szentség?

Ebből is láthatjuk, mily bölcsen intézkedett Krisztus, midőn tanainak letéteményesévé, magyarázójává, őrzőjévé nem írást, hanem élő tanító-testületet rendelt, melytől élőszóval hallhatják az emberek az üdvösséget igéit. Elmen-vén – mondta apostolainak s bennök utódjaiknak – tanítások minden nemzeteket s íme én veletek vagyok a világ végezetéig. A katholikus egyház álláspontját íme ez a baptista Hitvallomás mily szembetűnően igazolja!

Mert nem csekély jelentőségű pont ez; mivel itt találkozunk először azzal a gondolattal, hogy az ember «minden szorgalmát megfeszíti», vagyis ő is cselekszik. De ha egy homályos céllal a rajongásba kergetjük bele, józan eljárás-e ez?

12. cikk.

Az isteni törvényről.

(Luther tanításával szemben elismerik az isteni törvényt, de a törvényt a tanáccsal összezavarják. Az isteni törvény az, mely «a paradicsomban adatott, a Sinain bővebben megmagyarázottatott s az Úr Jézus által oly világosan kitüntetett». E törvény különös rendeltetése.)

Igazi falusi össze-visszaság jelentkezik eme hitcikkelyek sorrendjében, annyira, hogy még a «tanultnak» is nehéz az összefüggést, az alapeltek és folyományaik egymásutánját fölismerni s az egészről tiszta képet alkotni magának. Hogy aztán az az ócsai paraszt-filozófus, vagy hozzá hasonló, hogyan boldogul velük, s hogy mi lehet hitének tartalma ezen hitcikkelylek alapján, igazán nehéz elképzelni.

Az előző cikkben, mint láttuk, a Hitvallo-más egy álmisztikus elmélkedést tartalmaz az embernek szentségre való törekvéséről, mely «szentségnek lényege nem egyéb, mint szent és gyermekded szeretet Isten és *az ő parancsolatai iránt*». Ezkről a parancsolatokról – vagy mint mondja – az isteni törvényről szól ez a 12. cikk; az őt aztán nem zavarja, hogy ha a 6. cikk szerint «a kegyelmi állapot az új élet első pillanatával jelenik meg és soha többé el nem műlik», hogy minek tulajdonkép az ilyen embernek a törvény?

Luther egykori alapvető tanításával szemben, hogy az újszövetségben kegyelem uralkodik s nincs törvény, a mitől evangéliumi szabadságnak nevezett, s ez nyomban (1525-ben) a parasztlázadásban nyilvánult, baptistáink elismerik az isteni törvényt s azt vallják e cikkbén: «ámbár az újszövetségi kegyelem háztartása alatt élünk, mégis az isteni törvény, a mint már a paradicsomban adatott (ez egészen új gondolat!) a Sinain bővebben megmagyarázhatott s az Úr Jézus által oly világosan kitüntetett, nem helyeztetett erőn és hatályon kívül», hanem, teszik hozzá sajátszerű értékeléssel: «mint azelőtt, hasznos és alkalmatos rendeltetésű». Nem mondják, hogy ez, a törvény lelkiismeretben kötelező, hanem, hogy csak «hasznos és alkalmatos rendeltetésű».

Hogy ezzel a törvény fogalmát összeavarják a tanácséval, aztől nem veszik észre s hogy ekként ethikájuk alapját homokra építik, még kevésbé tudják.

Az így felfogott «isteni törvénynek» hasznos és alkalmatos voltát három pontban világítják meg. Hogy aztán ez az egész nehezen érthető beszéd, t. i. a törvény hasznos voltának a vitatása, mint egyáltalán bármely törvény és kegyelmi eszköz fölvétele, mint említet

tem, miként fér meg a 6. cikk végén kifejezett alapelvükkel, hogy «a kegyelmi állapot az új élet (a baptistává levés) első pillanatával jelenik meg és soha többé el nem múlik», azt se Csopják, se senki nem fogja megmagyarázni; de hát ők mégis beszélnek, hogy valamit magyarázni látszassanak.

A kegyelmi állapot szerintök soha többé el nem múlik, az embert egész életén át kíséri, de azért mégis föltételezik, hogy az az újjászületett, tehát kegyelmi állapotban levő baptista mégis csak bűnös lehet élete folyamán – teher és fekete egyszerre – a minél fogva az isteni törvény hasznos voltát ekként magyarázzák: a törvény.

a) az embernek vad, féktelen szenvedélyeit zabolázza (hol van akkor a kegyelmi állapot?) s Isten szentségének és igazságának tekintélyét e földön fenntartja.

Ugyan, hogy tehetné ezt egy oly törvény, illetőleg rendelkezés, mely csak hasznos és alkalmas rendeltetésű? Hiszen emberi szenvedélyeink ilyenken könnyen átgázolnak!

b) Vezéreljen a bűnök felismeréséhez (a törvény?) s legyen tanítómester a Krisztusra (a törvény legyen tanítómester?) azáltal, hogy szentsége és sérthetetlensége, nagy terjedelme és lelki értelme (?) által megmutatja a bűnös

embernek (a baptista kegyelmi állapotban van!) mily lehetetlen megtartása s így a kegyelem és bocsánat szükségének érzetét felkölti.

Tehát hogy mire jó a törvény? A Hitvallo-más szerint arra, hogy «nagy terjedelme» által rátanítsa az embert, hogy tulajdonkép nem is lehet ezt a törvényt megtartani. «Lehetetlen a megtartása.» És másodszor, hogy a kegyelem és bocsánat szükségének érzetét felkölts abban a baptistában, a ki elejétől végig elmulhatatlanul kegyelmi állapotban van. E szerint vagy a 6. cikk végén kifejezett s imént idézett alaptanuk az ember újjászületéséről hamis, vagy ennek az expozíciónak nincs semmi ér-f telme.

e) Világosítsa meg ez az újjászületettet (már t. i. a törvény világosítsa meg azt, a ki kegyelmi állapotban, tehát már megvilágosítva van!), hogy gyönyörködjék az Isten törvényén a belső ember szerint, hogy a helyes utat el ne tévessze, maga által választott szentségre (mi lehet ez?) ne jusson, s a fenséges célt, melyre rendeltetett, hogy Isten képében teljesen megújuljon, szem előtt tartsa; a testnek gyarlósága miatt (az ember test és lélek szintézise!), mely e földön még mindig körül-fogja.

Szóval az isteni törvény a baptisták szerint afféle öreg dajka, a ki óvja, vezeti a gyermekeket s ha a gyermek nem hallgat rá, mit tegyen egyebet, sírva fakad. Ez minden esetre valami új fogalma a törvénynek, mely vezet, vezet, ha az ember vezetteti magát általa; de magában véve különben ártatlan dolog, mert szankciója, büntető hatása, egyáltalán nincsen.

Es már most melyik is tulajdonképen az az isteni törvény, melyet az imént «nagy terjedelműnek» neveztek? Megmondta mindenki bevezetésben: az, mely már a paradicsomban adatott, a Sinain bővebben megmagyarázta-tott, s az Úr Jézus által oly világosan kitüntetettet.

Ebből még a részletekre nézve nem sokat tud meg az ember, de igen a következő pontból, mely így szól: «A mi a törvény *szertartásos* részét illeti, hisszük, hogy az a Krisztus által betöltetett s minthogy Ő vele a valóság jelent meg az árnyék helyébe, ez félretétetett s a Jézus áldozatában (kereszt halála), mely-hez hittel ragaszkodunk, áll a törvény ama részének betöltése. A mi azonban a törvény *erkölcsi* részét illeti, *miként az a tízparancsolatban foglaltatik*, hisszük, hogy abban Istennek lényege (micsoda, Isten lényege?) és akaratja örök időkre nyert kifejezést»

Így képzelik «az újszövetségi kegyelem házlartása alatt való életet». Ennek megfelelően az utolsó pontban a szombatról értekeznek, mert «az Isten tíz parancsolatjának minden egyike egyenlő tekintélyű és szentségű és ezt kiváltképen a szombatnapot illető negyedik parancsolatról hisszük». «Követeljük, hogy e napon mindenki gyakrabban olvassa a szentírást, hogy a gyermekek abból oktattassanak s hogy rendesen látogassák az istentiszteletet.»

A baptistákat e szerint akár zsidózó felekezetnek is tekinthetjük, olyannak, mely Krisztust tanítónak igen, de törvényhozónak el nem ismeri; mely tartja ugyan az Új-Szövetség könyveit, de azokban új törvényt, új parancsolatokat nem talál, nem találja a keresztény morált, azt a többletet, mely a mózesi tízparancsolaton felül van.

Hogyan lehet ez? Hisz már az előző cikkekben is találkoztunk a baptisták részéről olyan, az üdvösségre szükséges és az újszövetségi szent könyvekre támasztott rendelkezésekkel, melyek nem a tízparancsolatból következnek, hanem mint új törvény jelentkeznek. Szóval magában a Hitvallomásban is oly töbltre akadunk, melyet nem fed a tízparancsolat.

Az 5. cikkben pl. azt tanítják az örök életre elválasztottakról, hogy: ezeknek adatolt az

örök élet a Krisztusban s egyszersmind *elrendeltettek* mindenazon eszközök, melyekőket a Krisztusban való hithez, a szentséghez és az örök üdvösséghoz juttassák. Istennek ezen rendlete változhatatlan és örök. Beszélnek a 6. cikkben kegyelmi eszközökről, melyeknek sorrendje «általunk, emberek által, az isteni akarat megszegése nélkül, meg nem rontathatók». Tehát ezekkel az eszközökkel a baptistának elnie kell, ha üdvözülni akar, különben megszegi az isteni akaratot. De ez már magában véve is oly tanit többlet, melyet az Ó-Szövetség nem ismert, mely a tízparancsolatban nem foglaltatik. Mózes pl. a keresztségről és az úrvacsoráról semmit sem tudott.

Szóval a baptisták egyrészt a keresztény világrendhez is csatlakoznak, de másrészt zsidózók is akarnak maradni; felállítanak új tanokat, melyekből új ethika is folynék s mégis csak a régi mózesi ethikát akarják. Ezt a félreértést azonban inkább csak a hiányos fogalmazás okozza. A «Függelékben» szombat helyett a vasárnapot rendelik el s a keresztény ethikát vallják.

A Szentírás olvasásának sürgetése is különös, miután ebben a Hitvallomásban foglalt tanoktól nem szabad eltérniük. Hálha az az olvasás kétélyeket támaszt bennök?

13. cikk.

A házasságról.

(Tartják a disparitas cultus akadályt. A köteléki fölbon-tást a házasságtörés és a rosszakaratú elhagyás eseteiben megengedik. A házasság körül intézkedni az állam illetékes.)

Mint isteni és polgári intézményről beszél-nek a házasságról, de hogy szentség és hogy kötelékileg felbonthatatlan, arról nem tudnak semmit. Hisszük – így szól a cikk – hogy a házasságot Isten szerzetté, kölcsönös segít-ségül férfi és nő között, az emberi nem sza-porítása s a fajtalanság elkerülése végett; to-vábbá, hogy a férfi csak egy asszonyt vehet nőül, az asszony csak egy férfit férjül, mígt mindenketten életben vannak.

Azt tartjuk, hogy keresztyények az Úr nevé-ben egyedül hívőkkel léphetnek házasságra.

Mint isteni és polgári intézménynek, a há-zasságnak minden két részről kell megerősít-tetnie. Az utóbbi az ország törvényei szerint (s itt bizonyítékul hivatkoznak a kánai me-nyegzőre Ján. 2, 2.; ez az exegesis legújabb faja!), az előbbi az Úr gyülekezetében az Isten igéje és ima által történik.

Az elválást, ha az Isten igéjével össze nem egyeztethető okokból történik, valamint az el-

váltaknak újbóli házasságra lépését tilosnak tartjuk. Azonban házasságtörés eseteiben (nem értik Krisztus szavait Máté 19, 9, melyek csak az ágytól és asztaltól való elválasztást jelentik, v. ö. I. Kor. 7, 10) s rossz akaratú elhangásnál (rosszul hivatkoznak szent Pálra I. Kor. 7, 12, a ki hitetlen férjről és hitetlen feleségről beszél, tehát nem tiszta keresztény párról) hisszük, hogy az ártatlan felnek elválása s újbóli házasulása Isten igéje szerint megengedhető. «Az elválásnál, valamint a házasulásnál a polgári törvény határozmanyai megtagandók.» (Még erre is találnak érvet a Szentírásban. Péter I. 2, 13: «Azért engedelmeskedjetek minden emberi rendnek az Úrért». Szóval nincs semmi és nem lehet semmi, a mit Szentírásból ne tudnának bizonyítani.)

Mint látjuk, házassági tanuk régi protestáns tan, megtoldva a kormánytól jóváhagyáskor belediktált polgári vonatkozásokkal, melyekre nyomban találják a szentírási helyeket, mintha bizonyítani akarlak volna, hogy nincs oly kormány, mely olyat kívánhatna tőlük, a mire ők nem tudnának mondani szentírási kádenciát, persze csak úgy vaktában.

A katholikus tantól e szerint csak úgy különböznek ebben, mint a többi protestáns felekezetek, nevezetesen a házasság szentségi

jellegét és köteléki felbonthatatlanságát illetőleg. Mint vallási társulat e fontos intézményből semmit se tartanak meg maguknak, csak az imát fölötte.

14. cikk. A polgári rendről.

(Viszonyuk az államhoz a keresztény fölfogás szerint való. Elismerik az eskü jogosultságát, a katonai szolgálatot és a hatósági hivatal viselhetését. Védik a halálbüntetést.)

Ebben a cikkben az államhoz, a polgári törvényes hatósághoz való viszonyukat írják körül. Gondolom, ennek a megszerkesztésében erősen közreműködött a kormány keze, hogy az efféle kegyes felekezeteknél kifejlődő fanatismussal szemben biztosíték legyenek a polgári kötelességek teljesítésére.

Okulva a nazarénusok államveszélyes fell fogásán, különösen három pontot jelölhetett meg a kormány a szabályzat jóváhagyása előtt: elismerik az eskü jogosultságát, a katonai szolgálatot és a hatósági hivatal viselhetését.

Egyebekben tiszta keresztény felfogás vonul végig az egészen, üresen vagy kevésbé ügyesen támogatva szentírási idézetek által.

Hisszük – mondja a cikk – hogy a hatóságok Istenről rendeltettek s hogy hatalommal

ruházta fel őket az igazak megvédése s a gonosznevők megbüntetése végett. Kötelessé-günknek tartjuk, minden törvényeiknek feltétlenül engedelmeskedni, ha azok keresztény hitünk kötelességeinek szabad teljesítését nem akadályozzák. (Inkább Istennek kell engedelmeskedni, mintsem embereknek.)

Ez az utóbbi eset, tekintettel az előző, a házasságról szóló cikkükre, aligha fog valaha bekövetkezhetni; mert ha ott, mint láttuk, arra is tudtak találni szentírási idézetet, hogy a házasságot az ország törvényei szerint kell megkötni, a minek természetesen a Szentírásban nyoma sincs, akkor remélhetőleg akkor is egy-egy előrántott, amolyan mondvasinált idézettel kivágják magukat a zavarból, ha az uralkodó polgári hatalom még amolyan benyomulást is próbálna meg hitük területére. *Hie liber est, in quo quaerit sua dogmata quisque, invenit et pariter dogmata quisque sua.*

És – folytatja a cikk – békés és csendes élet által minden jámborságban, nehéz feladatukat megkönnyíteni (tartják kötelességüknek). Továbbá Isten parancsa által kötelezve tartjuk magunkat a hatóságért imádkozni hogy az Ő akaratja szerint s az Ő kegyelmes védelme alatt a reá bízott hatalmat úgy ke-

zelje, hogy ezáltal béke és igazság megóvásanak.¹

Azt tartjuk – folytatja a cikk – hogy az esküvel való visszaélés a keresztenyeknek tilos, de hogy az eskü – ugyanis az Istennek az igazság tanújául tiszteletteljes, ünnepélyes hívása – jogosan követelve és letéve, csak egy rendkívüli alakú ima.

Látszik ugyan, hogy az ima és eskü között különbséget tenni nem tudnak, de az államnak így is elég az eskünek részükről való fölfogása. A nazarénusok így sem engedik meg s azért beleütköznek a jogrendbe.

Hisszük – mondják tovább – hogy a hatóság, mely az Új-szövetség alatt sem hordja

¹ Megjegyzésre méltó, hogy a baptisták itt igen kegyesen beszélnek, de a szervezetükben kiszabott kötelmekek, illetőleg a szervekedéshez szükséges feltételeket nem teljesítették. A «Hivatalos Közlöny» 1906. december 5-iki száma szerint: a szabályzatban megkívánt minősítést, iskolai képzettséget «hitszónokaiknál» kimutatni nem tudták. (A szervezet 18. §-a szerint: a hitszónok iskolai képzettségét illetőleg szükséges, hogy hitszónoklati (theologiai) iskolát végezett legyen, vagy legalább gimnáziumi vagy ezzel hasonrangú iskolai érettségi bizonyítvánnyal bírjon.) Ezért Apponyi kultuszminiszter föl oszlatta a hajdúböszörményi, nagyváradi, kolozsvári, Bihar, ócsai és békési baptista hitközségeket, valamint a baptisták központi szervezetét: a szövetkezeti bizottságot. Csak a budapesti hitközség maradt meg, ennek a hitszónoka bírt kellő képesítéssel.

hiába a kardot, jogosult és köteles Isten törvénye szerint halállal büntetni és reá bízott alattvalói védelmére az ország ellenségei ellen a fegyvert használni, miért is kötelességünknek tartjuk, ha a hatóság által arra szólíttatunk, hadi szolgálatot teljesíteni.

Itt egy csoport szentírási idézettel támogatják hitüket, de csodálatos, a nazarénusok ezeknek az idézeteknek bizonyító erejét nem akarják elismerni; így alakul az egyik bibliás vallás a másik bibliás vallás ellen.

Hitünk által – végzi a cikk – nem tartjuk magunkat megakadályozva hatósági hivatal viselésében. Vagyis hajlandók az állam szolgálatába is lépni.

Ennek a kijelentésnek a mai állapotok köztött nem nagy az értelme, midőn minden hivatalhoz megfelelő iskolai képesítés kívántatik, ők pedig erre nem sokat adnak s legtudósabb emberüknél (a hitszónoknál) is a legnagyobb mérték az érettségi bizonyítvány; de mint a megtörtént feloszlatások mutatják, még ennek sem voltak képesek megfelelni. Ennek pedig az a veszedelme, hogy kellő műveltség nélkül szükölködvén, az egyszerű parasztokat bármely kalandor, bármely politikai csizmadia megtévesztheti, elcsábíthatja s a nagyobb felekezetekből, ezeknek békéjét meg-

zavarván, új vallási csoportokba egyesítheti, amire sem a társadalomnak, sem az államnak igazán szüksége nincs, lévén a sokféle vallás és vallási töredék a legbomlaszlóbb társadalmi erő.

15. cikk.

Az Úr visszajö vételéről, a halottak föltámadásáról és az utolsó ítéletről.

(Tiszta keresztény tan, de a purgatoriumot nem ismerik; akárhozatot azonban örök tartamúnak vallják.)

Az előbbi polgárjogi szakaszra ismét egy nappon is vallásos, dogmatikus szakasz következik a Hitvallásban érvényesülő összevisszáság szerint.

Hisszük, mondják, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus visszajövend hatalomban és dicsőségben. Megjelenése napját a megváltás műve koronájának tartjuk, mert az napon mindenek szemei látni fogják annak igazságát és csodálatos nagyságát; a dicsőség királyát koronázva látandják s véle menyasszonyát, az anyaszentegyházzat; mert kik a Krisztusban elaludtak, testileg feltámadni fognak rothatatlan dicsőségben s látni fogják milyen Ő s hozzá hasonlítani s vele uralkodni fognak.

Hisszük az istentelenek feltámadását is és a végítéletet, hogy minden emberek nyilván-

valókká legyenek Krisztus ítélezőszéke előtt, hogy jutalmat vegyenek, aszerint, mint testi életükben cselekedtek. Miképen az Isten Fia egyedül azoknak, kik Öt hitben szolgálták és követték, adja az örök üdvösséget, úgy az istentelenek fölött az örök kárhozat ítéletét fogja kimondani.

Ragaszkodunk a Szentírás határozott és világos kijelentéseihöz, melyek az embernek az élet után való üdvösséget vagy kárhozatát megváltozhatatlannak mondják (a tisztítóhelyről nem szólanak) s hisszük, hogy mindenki állapot örök tartamú, tehát az egyikből a másikba nem létezik átmenet s a halál után megmentés nem lehetséges.

Emlékünkben tartjuk Urunk szavát: «íme, eljövök csakhamar!» s a lélekkel s a menyasszonnyal, kinek *lényeges tagjául* tartjuk magunkat, mondjuk: «Amen. Ugy van, jövel Uram Jézus!»

Aláírva Udvarnoki András ideiglenes elnök, Csopják Attila ideiglenes titkár és Tomi Lajos.

Ezzel a cikkel befejeződik a Hitvallomás. Benne foglaltatik eschatologikus tanuk. Nem szólnak az embernek halála után következő sorsáról, a részleges ítéletről, nem ismerik a tisztító-helyet, egyebekben a régi kereszteny állásponton állanak, az újabb protestáns racionálizmus nyoma nélkül. A protestánsok

körében ma ez is nagy előny. Egyebekben kiállítják maguknak a bizonyítványt, hogy ök a menyasszonynak – az egyháznak – lényeges tagjai, természetesen Krisztus szervezeti rendelkezéseinek megtartása s az apostoli utódlás nélkül. Vájjon elhiszik-e, hogy így is lehet magát beoltani Krisztus egyházának lényeges tagjául? Pedig a ki a katholikus egyháztól elszakad, az Krisztustól szakad el; mert régi, apostolkori szó, hogy az egyház a köztünk élő Krisztus.

S mintha még egyről megfeledkeztek volna, arról, a mit az 5. cikkben az üdvösségre való elválasztásról, a feltétlen praedestinacióról mondottak. Vájjon hogyan egyezik meg az örök elrendeléssel, a mit itt tanítanak: «az Isten Fia *egyedül* azoknak, kik Őt hitben *szolgálták* és *kötötték*, adja az örök üdvösséget, az *isten-telenek* fölött az örök kárhozat ítéletét fogja kimondani?» Jatalomról beszélnek.

Hiszen e tanukban már az ember közreműködését, a feltételes praedestinaciót hirdetik, a mi teljesen más, mint Kálvin praedestinációja. Igen, annyira képtelen az 5. cikkben körvonálozott tanuk, hogy itt szinte észrevétlénül, a józan ész által vezettetve rátértek az általunk az 5. cikknél fejtegett evangéliumi tanra. De ez csak szaporítja tani ellenmondásait.

FÜGGELEK.

(23 kis pontban még kiegészítik az előbbi cikkeket. Itt említik a jó cselekedeteket, mint a hit bizonyítkait; három pontban is visszatérnek a keresztségre; vallják az egyetemes keresztyénséget; a böjtöt hasznos cselekedetnek minősítik, a szentek tiszteletét elvetik stb.)

Van Szervezetükben, a mi a Hitvalláshoz tartoznék s viszont a Hitvallomásban, a mi szorosan a Szervezetbe tartoznék. S mégis mind a kettőhöz még 23 pontból álló Függeléket csatolnak. Van ebben aztán mindenféléről szó rendszer és összefüggés nélkül, mint valamely levél többszörös utóiratában, ha valaki még azt megírja, a mit a szövegben megírni elfelejtett.

Elmondják, hogy az emberi lélek a test halála után is él; hogy egyedül a hit üdvözít, de azért mégis, hogy hitünket jó cselekedetek gyakorlása által kell bebizonyítani. (3.p.) Ki előtt: Isten vagy emberek előtt? Isten amúgy is tudja hitünket, embereknek meg semmi közük hozzá. De hát legalább Lutherrel szemben így is megmentik a jó cselekedeteket. Hogy minden cselekedetnek a szeretetből kell kiin-

dúlni; hogy gonosz eszközöket jó cél elérésére felhasználni bűn, vagy az hogy a cél nem szentesíti az eszközöket. (7. p.) Ezt az elvet csak ugyan érdemes hirdetni az életben, mert ráfogták a jezsuitákat s nem ezek, hanem a legtöbb mai ember követi a gyakorlatban. Itt mondják ki továbbá, hogy a szombat alatt a vasárnapot értik.

Azután három pontban is visszatérnek a keresztségre, pedig mindezt már a szövegben is elmondták, kivéve, hogy itt nyíltan kifejezik, hogy az újjászületésnek *meg kell előznie* a keresztelest. A Hitvallomásban azonban (8. cikk) kegy elemeszköznek nevezik a keresztségét s valóban, ha nem az, akkor igazán felesleges rendszerükben. Szépen ellenmondanak itt Krisztus világos szavának: «Ha ki újonnan nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába.» (Ján. 3, 5.)

Folytatólag a (13. és 14. pontban) kinyitják az egyetemes keresztyénség kapuját, felállítják a nagy kalapot, mely alá – így mentik ki egymást a tévelytől – minden felekezet elfér. minden ember – ezt mondják – a kinek szívében az Úr Jézus Krisztus él, tagja az ő testének és örököse a menyországnak, bárki is legyen az és ha a baptista-gyülekezethez nem is tartozik. Ez már igaz. Csakhogy ez az a lát-

hatatlan egyház, melyről csak Krisztus tud. De hogyan találja meg az ember a látható egyházzat, ha keresi; ha keresi, vajjon hol találhatja meg Krisztus valódi tanát letéteményezve? Erre nem felelnék. Hanem még tágabbra nyitják az egyetemes keresztyénség tárt kapuját és azt mondják: mindenben fő a Krisztus és ebben mindenmű elnevezésű kereszténynek egynek kell lenni, ha a lényegtelen és az üdvösségre nem tartozó dolgokban némi eltérések vannak is. Könnyű ezt mondanival, de először: mi az a lényegtelen Krisztus tanában; másodszor: hol és mikor adott ő embereknek hatalmat tanai közt válogatni, mint a vadkortében? Krisztus ezt rendelte: «Elmenvén az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek, A ki hiszen és megkeresztelkedik, üdvözül; a ki pedig nem hiszen, elkárhozik.» (Márk. 16, 15.) Mit ha nem hiszen? Az evangéliumot egészen. A hol nincs megkülönböztetés, ott kivétel sincs, ez régi jogi szabály.

Közvetítőt Isten és ember között nem fogadnak el (14, p.), minden keresztény egyszer-smind Istennek papja. Külső áldozat (mise) nincs; böjtöt nem ismernek, de azért «az önmegtartóztatás és böjt nagyon helyes és hasznos cselekedet». (20. pont.) Legnagyobb ün-

nepnapjuk a vasárnap, de ezen kívül, hogy helyes megünnepelni a nagypénteket, húsvét, pünkösdi másodnapját és a karácsonyt, csak hogy ez utóbbiakra nézve a hívők lelkismerete korlátok közé nem szorítható. (21. p.) Más ünnepet nem ismernek, mert a szentek és angyalok közbenjárásáért való könyörögést «Krisztus megkisebbítésének és Szentíráellenesnek tartják». (14. p.)

Végre a 23. pont szerint «a kis gyermekek, kik még bűnt el nem követhettek, ha meghalnak, az öröök üdvösségnek részei lehetnek, akár keresztyén, akár nem keresztyén szülöktől származtak légyen, minthogy az Úr Jézus az összes emberiségről áldozta fel maga és Ádám bűnéért teljesen eleget tett». Azt elfelejtik azonban, hogy ugyanaz az Úr Jézus ezt is mondta: «Ha ki újonnan nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába». (Ján. 3, 5.) «Ha ki» annyit jelent, mint mindenki, a ki az ember fogalma alá tartozik.

Ez a 23 pontú kis kódex nagyon érdekes, ezt az egyet még Ócsán is megértik. Csak ne volna a Hitvallomásban az a 6. cikk s különösen a vége, mely úgy hangzik: «a kegyelmi állapot megjelenik az új élet első pillanatával és soha többé el nem múlik». Minek a kegyelemteli embernek a kódex?

IV.

ÖSSZEFOGLALÓ KRITIKA.

Részletről-részletre áttanulmányoztuk a keresztelt keresztyének szervezetét és hitvallomását, a mint az a miniszterileg jóváhagyott alapokmányukban foglaltatik. Ilyenek ők, a hogy megismertük őket, minden más felekezettől különböző egyéniségükben. Sajátszerű egy egyéniség, illetőleg vallás minden esetre, kivált ama szokatlanul szűk, ama szinte lefelé húzó korlátok között tekintve, melyeket ő maga vont maga köré.

A Szervezete és Hitvallomása bevallottan és szándékosan nem egy életképes csíra, melynek hivatása idővel terebélyes fává fejlődni, hatalmas, kulturális intézménnyé alakulni; hanem hasonló az egyptomi sírokban talált buzaszemhez, mely búzaszem ugyan, de csak emlék, mely romlatlanul marad annak, míg a levegő át nem járja, míg a levegő párája alatt romlásnak nem indul.

Egymástól független hitközség, illetőleg hit-

községek, ez a szervezeti alaptípus, melyben a baptista él s melyen túl nem ismer semmit. Számukra egy magasabb szervi egység nem létezik, mert a szövetségi tanács, melybe képviselőket küldik, gyülekezeti ügyeikbe nem avatkozhatik, igazi eleven nagy egységet belőlük nem alakíthat, kezét megköti a hitközség szervezete és hitvallomása, melyen változtatni, melybe avatkozni nem szabad.

A hitközségen belül sem számít intenzív terjeszkedésre, a műveltebb elemre; mert ha a hitközség elöljárójának elég, ha négy polgári osztályt végzett, a hitszónoknak elég az érettiségi, a tulajdonképeni lekipásztoruktól, a vének-től pedig ennyit sem kívánnak: ezzel az alacsony kulturális mértékkel szinte jelezni látszanak, hogy a műveltebb elem nekik nem kell s hogy nagyobb kulturális föladatokra nem is gondolnák, a mi szinte hivalogva jelentkezik ama föltevésükben, hogy, ha valamely hitközségen nem találkoznának az ordinálást végezni képes egyének, a másik községtől kell kérni ilyeneket. Szervezetileg tehát megköti magát, hogy ki se lépjén, ki se léphessen a legalsóbb rétegek köréből, mintegy például akarván szolgálni egynémely modern megtévedt elme amaz állításának, hogy a jámborság csak buta embernek való.

Valóságos antikulturális intézmény ez tehát a XX. század annyi iskolázott embere között; sejtelmével sem látszik bírni annak, hogy az a keresztenység, melyről az új-szövetségi szent-iratokban olvas, egy véghetetlen haladásnak az iskolája, mely elé végső célul ki van tűzve: legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok is tökéletes (Máté 5, 48.) s hogy ennél fogva a keresztenynek ezen magas hivatásánál fogva mindarra kell törekednie, a mi szellemi művelt-séget előmozdítja.

Ha a vezetők értelmi szintája akkora, hogy a diakónustól már csak írni-olvasni tudást kívánnak meg, a többi hivő egyszerűen anal-fabet lehet és maradhat. Söt egyenesen a magára tartó emberi természet ellen van, hogy egy tanultabb ember, ha csak valami kizsákmányolási érdek nem vezeti, egy ilyen elöljárókkal biró vallási társaságba tagul kívánkozhassak.

Ez az egyik szempont a baptista vallásnál. A másik, hogy midőn az egész baptista társaság szervezetileg ilyen lehetetlen gondolkodásra van alapítva, akkor hozzá még nem a könnyen kezelhető racionalista-protestáns vallási tételeket veszi föl krédójába, hanem egy hitvallomást, mely teli van magas metafizikai igazságokkal, melyek a legtanultabb embernek is fejtörést

okoznak. Nem úgy értjük ezt, mint ha más kereszteny vallás hívei csupa theologusokból állanának; de szervezetileg mindenütt gondoskodva van arról, hogy legyenek olyan vezetőik, olyan elöljáróik, a kiket képzettségük alkalmasokká tesz a felekezet krédójának magyarázatára. A baptisták ma lelkészeiktől, a vénektől, legfellebb elemi képzettséget kívánnak, sőt egyenesen föltételezik, hogy egész hitközségük lesz olyan, melynek tagjai közül egy sem lesz képes még az ordinálandókat sem megvizsgálni; vájjon hogyan lesz képes akkor valaki a hitközségen ezt a nehéz Hitvallomást a híveknek előadni?

A nagy ellentétet a Szervezet értelmi kívánlmai és a Hitvallomás magas volta között mindjárt magán ezen a Hitvallomáson látjuk, mely, a mint részletről-részletre kimutattam, valóságos lerakóhelye az ellenmondásoknak; annak nyilvánvaló bizonyssága tehát, hogy a vallási igazságok megértéséhez és expositiójához nem csekély értelmi műveltség kívántatik.

Vegyük csak a hitszabályul fölállított kétféle elvet, a mint azt az 1-ső és a 10. cikkben kifejezik, a melyek egyike lehetetlenné teszi a másikat.

Az 1. cikk szerint mindenire nézve «a hit és életmód egyetlen szabálya és zsinórmértéke a Szentírás».

A 10. cikk szerint «az evangélium tanaitól, a mint ezen jelen hitvallomásban kifejezést találnak» eltérni nem szabad; a ki eltér, kizáratik.

A Szentíráshoz csatolt szabad vizsgálati elv kizárja a körvonalozott Hitvallomást, a Hitvallomás kizárja a szabad vizsgálati elvet s fölöslegessé teszi a Szentírás olvasását, sőt az utóbbi egyenesen bomlasztó elem a Hitvallomásra nézve, miután, mint a gyakorlat mutatja, mindenki mást és mást olvas ki a Szentírásból.

Ugyancsak a 10. cikk szerint a hitközség ítéli meg, nem tért-e el a prédkátor az evangéliom tanaitól, «a mint ezen jelen hitvallomásban kifejezést találnak». Egyszerű tehát a műveletlenebb elem lesz bírája a műveltebbnek, ha ugyan csak elemi vagy polgári iskolai képzetséggel bírók között lehet ilyen különbséget tenni a metafizikai kérdések tekintetében; másrész pedig a prédkátor vagy csak ennek a Hitvallomásnak a cikkeit fogja folyton szószerint ismételni, vagy ha azok értelmezésébe is volna kedve bocsátkozni, az egyszerű nép nem fog-e mindjárt abban az evangéliom tanaitól való eltérést látni?

Továbbá száz és száz kérdés merül föl a körülírt hittani kérdések értékelésénél, gyakorlati alkalmazásánál, ki fogja ezeket eldöntení,

lia fölmerülnek; ki fogja meghatározni, mely részletezés nem eltérés «az evangéliom tanaitól, a mint ezen jelen Hitvallomásban foglaltatnak»?

Ez a másik lehetetlen álláspont, mintegy bomlasztó csirául, magában a Hitvallomásban elvként kimondva.

De ez ni cg nem minden. A föltétlen elrendelés meflçu mi szüksége van, mint a Hitvallomás azt tanítja, az embernek a hitre és a kegyelmi eszközökre, melyekre oly nagy súlyt fektetnek? Mi értelme van a keresztségnek, melyről egyszer azt mondják, hogy fölvétel a társaságba, más helyütt meg ezt eg³renesen tagadják? Hogyan lehet az, hogy a kegyelmi élet a megtérés első pillanatában megjelenik és soha többé el nem műlik s mégis a baptistát is folyton bűn veszi körül, mely ellen küzdenie kell? Egyik pont szerint Krisztus csak az elválasztottakért halt meg, a «Függelék» szerint meg az egész emberiségről? Egyszer valamennyi hivatalnok rangkülönbség nélkül egyházi szolgának neveztetik, másszor (a 10. cikkben) már csak a diakónusok? Vagy micsoda cél az, ha a baptista szentségtörökével scül azt tűzik ki, hogy Isten képmásává lenni törekedjék?

Mindez mutatja, hogy már életbelépésükönél,

a Hitvallomás megszerkesztésénél, rajok cáfolt az eredmény; a Hitvallomás kuszált volta szinte ujjal mutat rá a kiindulási pont lehetetlenségére és az értelmi műveltség alacsony volta alapul vételeinek elhibázottságára, melyben ugyan tetszelegnek maguknak, de a melylyel még az első lépést sem tudták józanul megtenni. Az ilyenek adnak bő alkalmat arra a fölfogásra, mintha az észnek a hithez semmi köze sem volna; miután tényleg az ilyen berendezkedésből rajongás támadhat, de józanul gyakorlott vallás soha.

A jámborság színe elcsábíthatja tehát a falusi embereket ehhez a szektához; de józan jámborság keltése ebből a Hitvallomásból nem eredhet, nincs alap hozzá. Ily körülmények között az értelmiségnek volna feladata fölvilágosítólag hatni az alsóbb rétegekre, hogy a jámborságra való hajlandóságukkal senki vissza ne élhessen. Nem tudhatnak ugyanis a baptisták maguktól ítélni a fensőbb kérdésekről s mint a Hitvallomás mutatja, vezetőik sem.

Kinek áll eszerint érdekében, hogy a nagyobb felekezetek ilyen töredékekre bomoljanak, mikor tulajdonkép még a nagyobb felekezeteknek is, a történet útmutatása mellett, oda kellene visszatérniük, a honnan elődeiket a szenvedélyek kiragadták?

A rideg bürokratizmusnak és a rosszul értelmezett szabadságnak jele és semmi egyéb, mikor még a «*salus reipublicae suprema lex esto*» elvét őrző miniszter sem figyelmeztette erre a baptistákat, hanem egyszerűen megelégedett annak a kijelentésével, hogy a jelen Szervezet a hazai felekezetek mindegyikétől különbözik. A mai szkeptikus kornak úgy látszik, csak az igazság védelmére nincs szava.

Ezekben bemutattuk a jövevény vallásnak, a baptistáknak hivatalos hitvallását. Jó öket ismernünk, mert hisz közöttünk szaporodnak, különösen a kálvinista felekezetből. Gyarló egy összeállítás az egész, tarkítva ellenmondásokkal, melyért kár nemcsak az igaz egyháztól távol állani, hanem a fennálló nagyobb protestáns egyházaktól is elpártolni. Hacsak külön egyházt nem akarnak képezni a – tanulatlanok. De akkor megfelelőbb nevet is kellene használniok.

TARTALOM.

I. BEVEZETÉS.

A baptista felekezet mint törvényesen elismert felekezet. Történelmi áttekintés a protestantizmus, illetőleg a bibliás vallások s köztük a baptisták keletkezéséről. Az új-szövetségi szent-iratoknak, mint eredetileg alkalmi iratoknak, egyetlen hit-szabályával való átváltoztatása. A holt betű és az élet. Igaz-e, hogy a bibliával az Isten igéjét emelték az emberi tekintély fölé? A bibliát olvasó nem Istennek, hanem a saját eszének hisz. A reformáció nem számolt le a tekintéllyel, hanem az illetékes egyházi tekintély helyébe emberi tekintélyt állított,... 3-23

II. A MAGYAR BAPTISTÁK SZERVEZETE.

Az alulról fölfelé való egyházi szervezkedés bibliaellenes. A baptisták egyházi szervezete demokratikus. Alapszerve a független hitközség. Ennek szervezete, szolgái. A szolgák elrendelése (ordinatio). Kikból állanak az egyházi szolgák? Képzettségük, teendőik, fizetésük. A hitközség anyagi eszközei a szabad adományok. Kegy vagy védrük és egyházi főhatóságuk nincsen. Közgyűlés, szavazati joga mindenkit nemnek van. istentiszteletük, szertartásaik és a tagok fölvétele. A baptista hitközség csekély kulturális igényei tekintetéből paraszt-egyháznak is nevezhető. 21-47

III. A MAGYAR BAPTISTÁK HITVALLOMÁSA.

Általános vonásaiban sajátszerű összetétele a régi protestáns és a kath. álláspontnak. Egy részt a mai észelvűsködő prot. felekezetektől eltérőleg a Szentírást kinyilatkoztatásnak vallja, vallja az inspirációt is és a szabad vizsgálati elvet a régi «privata inspiratio»-val megtoldva tartja fönn; másrészt az új-szövetségi szentkönyvek számát tekintve, a régi és új protestánsoktól eltérőleg, a kath. kánonhoz ragaszkodik, valamennyi szentkönyvet elfogadja és a hitszabály tekintetében nemcsak hogy a tekintély elvét állítja föl, hanem annak a legsajátosabb formáját, a «plebiscitumot» iktatja hitbeli kódexébe. A részletes tanokban legnagyobb részt (így az úrvacsoránál, praedestinacióban stb.) Kálvin hittana az uralkodó. Az álláspont ilyetén természeténél s ezenfelül úgy látszik a «hitvallomás» szerkesztőjének járatlanságánál fogva is e hitvallomás tele van ellenmondásokkal..... 48-58

I. cikk.

Az Isten igéjéről.

A Szentírás tekintetében – ezt értik Isten igéje alatt – a régi prot. állásponton vannak, egységedüli hitszabálynak tartják, de az új-szövetségben, eltérőleg a prot. nézettől, a kath. káront fogadják el. Tételeiket érdekesen elfordított idézetekkel támogatják. 58-65

2. cikk.

Az Istenről.

Különös, hogy a Szentháromságot nem nevezik meg, pedig a cikk róla szól. Ismeretének forrását a Szentírásban és a Szentlélek sugalma-

zásában keresik, ami a ma már elavult régi
prot. tannak följítása..... 65-67

3. cikk.

A bűnről.

Itt nem egyszerűen bűnről, melyen a személyes
bűnöket értjük, hanem az eredeti bűnről, termé-
szetéről s következményeiről van szó, melyek-
ről – Luthert követve – szentírásellenesen vé-
lekednek..... 67-72

4. cikk.

A megváltásról.

Helyesen vallják a megváltás jelentőségét, csak
Lutherrel együtt abban tévednek, hogy a benne
való részesedés egyedül hit, illetőleg bizalom
által történik. 72-74

5. cikk.

Az üdvösségre való elválasztásról.

Föltétlen praedestinaciót tanítanak Kálvin értel-
mében, ez pedig khryilatkoztatásellenes..... 74-79

6. cikk.

A kegyelemeszközökről s ezek sorrendjéről.

Kegyelmi eszközeik: az Isten igéje, a keresztség,
az úrvacsora és mindenekfölött az imádság.
Különös, hogy kegyelmi eszközökről beszélnek,
de a kegyelemről magáról nem szólnak, ez a
tan hiányzik a Hitvallomásban..... 79-81

7. cikk.**A bűnös megtéréséről az Istennek igéje által.**

A baptisták megigazulási tana. Megindítja az Isten igéje, végrehajtja a Krisztusban való hit, egészben pedig a Szentlélek műve. Az Isten igéje alatt ebben a Hitvallomásban foglalt tan értendő. Az ember a megigazulással szemben csak afféle szenvedőleges alany. Erre az egész fölfogásra rácáfol a kinyilatkoztatás, a baptista hitnek «egyedüli» hitszabálya: maga a Szentírás 81-88

8. cikk.**A szent keresztségről.**

Az egyedül üdvözítő hit mellett tulajdonkép nem lévén helye hitrendszerükben, kiforgatják jelenetőségéből. A keresztséghez a baptisták szerint a megigazultak járulnak, tehát üres ceremónia az. Ha pedig jelnek, vallomásnak veszik, mellyel a megkeresztelt magát Krisztus tanítványának vallja, arra hasonlíthatlanul alkalmasabb pl. a keresztfektetés, mint a meg nem ismételhető egyszeri víz alá merülés. 88-94

9. cikk.**A szent vacsoráról.**

Szent jegyeknek tartják az úrvacsorát, mellyel Krisztus halálát hirdetik. E hirdetés által az Isten Fia «lelköknek megjelen vérének szépségeiben». A jegyzetben azonban halomszámról idézik a szentírási helyeket, melyek az Eucharistiának szentségi és áldozati jellegét bizonyítják. Az úrvacsora tulajdonkép a prédikáció egy neme 94-98

10. cikk.
Az Úrnak gyülekezetéről.

Tulajdonkép a Szervezetbe tartozik. Feltűnő két ellenmondás benne: a keresztség egyszer fölvétel, másszor meg nemfölvétel az «Istenhez megtérő hívők» társulatába; a hitszabály egy- szer az Új-Testamentom, másszor az evangélium tan, amint ezen jelen hitvallomásban foglaltatik. A kizárás érhetetlen; megtértekből áll a társulat, kikben a kegyelmi állapot soha el nem műlik s mégis bűnös baptistákat akarnak kizártani magukból.....98

11. cikk.
A szentségről.

Tulajdonkép a szent életről beszél ez a cikk. Teljesen érhetetlen céllal s meg nem fogható eszközökkel kívánja a szent életre való törekvést. Ä baptistáknál a «Szentlélek lassanként alakítja át az embert Istennek képmásává». A baptisták csak rajongókat nevelhetnek.....102

12 cikk.
Az isteni törvényről.

Luther tanításával szemben elismerik az isteni törvényt, de a törvényt a tanáccsal összezavarják. Az isteni törvény az, mely «a paradicsomban adatott, a Sinain bövebben megmagyarázatott s az Úr Jézus által oly világosan kitüntetettet». E törvény különös rendeltetése.....105

13 cikk.
A házasságról.

Tartják adisparitas cultus akadályt. A köteléki fölbontást a házasságtörés és a rozsszakaratú el-

hagyás eseteiben megengedik. A házasság körül intézkedni az állam illetékes. 112-114

14. cikk.

A polgári rendről.

Viszonyok az államhoz a kereszteny fölfogás szerint való. Elismerk az eskü jogosultságát, a katonai szolgálatot és a hatósági hivatal viselhetését. Védik a halálbüntetést..... 114-118

15. cikk.

Az Úr visszajöveteléről, a halottak föltámadásáról és az utolsó ítéletről.

Tiszta kereszteny tan, de a purgatóriumot nem ismerik; a kárhozatot azonban örök tartamúnak vallják..... 118-120

FÜGGELÉK.

23 kis pontban még kiegészítik az előbbi cikkeket. Itt említi a jó cselekedeteket, mint a hit bizonyítékait; három pontban is visszatérnek a keresztségre; vallják az egyetemes keresztyénséget; a böjtöt hasznos cselekedetnek minősítik, a szentek tiszteletét elvetik stb..... 121-124

IV. ÖSSZEFOGLALÓ KRITIKA.

125-132